

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie

Studijní obor: Demografie se sociální geografii

Matěj Votrubec

*Institucionální péče o seniory v okrese Ústí nad Labem v kontextu
současného a budoucího populačního vývoje*

Institutional care of the elderly in the district of Ústí nad Labem in
the context of current and future population development

Bakalářská práce

Praha, 2015

Vedoucí závěrečné práce: RNDr. Boris Burcin, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 21.7.2015

Podpis

Poděkování:

Rád bych poděkoval vedoucímu mé práce RNDr. Borisi Burcinovi, Ph.D. za podnětné rady a velmi trpělivou spolupráci. Děkuji rovněž svým přátelům a rodině za nehynoucí podporu.

Institucionální péče o seniory v okrese Ústí nad Labem v kontextu současného a budoucího populačního vývoje

Abstrakt

Cílem této práce bylo popsat situaci institucionální péče v okrese Ústí nad Labem. Text se skládá z několika dílčích částí. První část se zabývá analýzou vybraných složek populačního vývoje mezi roky 1991 a 2013. V druhé části je zpracována prognóza obyvatelstva ve věku 65 a více let sloužící k odhadu potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory v okrese. V další části je uvedena legislativní rovina vycházejícího ze zákona o sociálních službách z roku 2006. V práci je uveden přehled plánů a cílů Ústeckého kraje a města Ústí nad Labem zabývajících se sociálními službami. V poslední části je na základě předchozích zjištění zhodnocena kapacita zařízení s péčí o seniory.

Klíčová slova: institucionální péče, kapacity, senioři, populační vývoj, Ústí nad Labem

Institutional care of the elderly in the district of Ústí nad Labem in the context of current and future population development

Abstract

The aim of this thesis is to describe the situation of the institutional care of the elderly in the district of Ústí nad Labem. The text consists of several parts. First part is an analysis of chosen components of population development between 1991 and 2013. Second part is a forecast of population at age 65 and older. The forecast is the root for estimation of capacity facilities with care of elderly in the district. Next part is a description of the legislative framework based on the social services act from 2006. This thesis also provides overview of plans and goals targeted on the social services of the Ústi county and the city Ústí nad Labem. At the end there is an assessment of capacity of facilities with care of elderly based on previous findings.

Keywords: institutional care, capacity, elderly, population development, Ústí nad Labem

OBSAH

SEZNAM TABULEK.....	7
SEZNAM OBRÁZKŮ	8
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	10
1 Úvod	11
1.1 Vymezení problému	11
1.2 Cíle práce.....	12
1.3 Výzkumné otázky.....	12
1.4 Obsah práce	12
2 Literatura a metodika.....	14
2.1 Přehled literatury	14
2.2 Zvolené demografické ukazatele	15
2.3 Prognóza	17
2.4 Normativ	17
3 Analýza vybraných složek populačního vývoje v okrese Ústí nad Labem v období 1991–2013	19
3.1 Vývoj početního stavu a věkové struktury obyvatelstva	19
3.2 Úmrtnost	25
3.2.1. Naděje dožití	26
3.2.2. Kojenecká úmrtnost	28
3.2.3. Pravděpodobnosti úmrtí	28
3.2.4. Příspěvky věkových skupin.....	29
3.3 Migrace.....	33
4 Prognóza obyvatelstva ve věku 65+	35
4.1 Základní předpoklady prognózy	35
4.1.1. Očekávané změny úmrtnosti	35
4.1.2. Předpokládaný vývoj migrace.....	38
4.2 Základní výsledky prognózy.....	38
4.2.1. Očekávaný vývoj početního stavu seniorů.....	38
4.2.2. Očekávané změny věkové struktury	39
5 Institucionální péče o seniory.....	43
5.1 Legislativní rámec péče o seniory	43
5.2 Přístup Ústeckého kraje k institucionální péči pro seniory.....	44

5.3	Přístup města Ústí nad Labem k institucionální péči o seniory	46
5.4	Zařízení v okrese	46
5.5	Odhad potřebné kapacity zařízení s péčí pro seniory	47
6	Závěr	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	51
	ZDROJE DAT.....	56
	PŘÍLOHY.....	57

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Normativ vybavenosti v domovech pro seniory na 1 000 osob vě věku 65 a více let respektive ve věku 80 a více let.....	18
Tab. 2: Vývoj počtu obyvatel, okres Ústí nad Labem, 1991–2013.....	21
Tab. 3: Ukazatele věkové struktury obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, 1991–2013	22
Tab. 4: Index maskulinity dle věku (podíl mužů na 100 žen), okres Ústí nad Labem, vybrané roky	23
Tab. 5: Počty zemřelých, okres Ústí nad Labem, Ústeckém kraji a České republice ve vybraných letech, indexy počtu zemřelých ve vybraných letech.....	25
Tab. 6: Naděje dožití při narození, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, ČR, obě pohlaví, vybrané roky	27
Tab. 7: Naděje dožití ve věku 65, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, ČR, obě pohlaví, vybrané roky	27
Tab. 8: Kvocient kojenecké úmrtnost (0–364 dnů; v %), okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, ČR, vybrané roky.....	28
Tab. 9: Pravděpodobnosti úmrtí podle věku a pohlaví (na 1 000 osob), okres Ústí nad Labem, 1991–2013	29
Tab. 10: Charakteristiky migrace, okres Ústí nad Labem, 1991–2013.....	34
Tab. 11: Zařízení pobytové péče o seniory v okres Ústí nad Labem, 2015 (k 14.4.).....	47

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Porovnání věkových struktur obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, ČR, 1991.....	20
Obr. 2: Porovnání věkových struktur obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, ČR, 2013.....	20
Obr. 3: Vývoj počtu obyvatel ve věku 65 a více let, okres Ústí nad Labem, 1991–2013.....	21
Obr. 4: Vývoj počtu obyvatel, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, Česká republika, 1991–2013 (1991=100)	23
Obr. 5: Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku, okres Ústí nad Labem, 1991– 2013	24
Obr. 6: Vývoj přirozené měny obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, 1991–2013	25
Obr. 7: Naděje dožití při narození, obě pohlaví, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, Česká republika, 1991–2013	26
Obr. 8: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, okres Ústí nad Labem, muži, 2001/1991 a 2013/2001	30
Obr. 9: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, okres Ústí nad Labem, ženy, 2001/1991 a 2013/2001	30
Obr. 10: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, muži, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj a Česká republika, 2013/1991	31
Obr. 11: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, ženy, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj a Česká republika, 2013/1991	32
Obr. 12: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, ČR/okres Ústí nad Labem, obě pohlaví, 2013.....	32
Obr. 13: Migrační saldo, okres Ústí nad Labem, 1991–2013	33
Obr. 14: Věková struktura migrujícího obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, 2008–2012.....	34
Obr. 15: Očekávaný vývoj naděje dožití při narození, obě pohlaví, 2011–2035, okres Ústí nad Labem	36
Obr. 16: Očekávaný vývoj naděje dožití ve věku 65 let, obě pohlaví, 2011–2035, okres Ústí nad Labem	37
Obr. 17: Očekávané příspěvky k naději dožití při narození 2035/2014, okres Ústí nad Labem, střední varianta.....	37
Obr. 18: Očekávaný vývoj migračního salda, 2011–2035, okres Ústí nad Labem.....	38
Obr. 19: Očekávaný vývoj počtu seniorů, obě pohlaví, okres Ústí nad Labem, 2011–2035	39
Obr. 20: Porovnání věkové struktury, 2014, 2035, okres Ústí nad Labem.....	39

Obr. 21: Očekávaný vývoj počtu osob podle věkových skupin, muži, okres Ústí nad Labem, 2011–2035, střední varianta.....	40
Obr. 22: Očekávaný vývoj počtu osob podle věkových skupin, ženy, okres Ústí nad Labem, 2011–2035, střední varianta.....	41
Obr. 23: Očekávaný vývoj průměrného věku seniorů, okres Ústí nad Labem, 2011–2035, střední varianta	42
Obr. 24: Očekávaný vývoj potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory, okres Ústí nad Labem, 2014–2035, střední varianta.....	48

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

Kapitola 1

Úvod

Předložená práce se zabývá okresem Ústí nad Labem, který je správním centrem Ústeckého kraje. Populační vývoj okresu Ústí nad Labem je velmi spjat se samotným krajským městem Ústí nad Labem, ve kterém žije přibližně 80 % obyvatel okresu. Rozvoj regionu byl vždy, s rostoucí tendencí od 2. poloviny 19. století, úzce provázán se strategickou polohou, umístěním na hlavních dopravních tazích a rozvojem zejména chemického průmyslu. Dalším historickým faktorem, který v minulosti výrazně ovlivnil charakter města, je poválečné vysídlení německého obyvatelstva a imigrace nových obyvatel z většiny území bývalého Československa.

Text se zabývá analýzou vybraných složek populačního vývoje okresu Ústí nad Labem. Populační vývoj by měl být nedílnou součástí tvorby plánů a politik ovlivňujících samotné obyvatelstvo. Dále se práce zabývá legislativní rovinou vycházející ze zákona o sociálních službách z roku 2006 (Česko, 2006). Součástí textu je přehled plánů a cílů Ústeckého kraje a města Ústí nad Labem, zabývajících se sociálními službami. Nedílnou částí je i prognóza obyvatelstva ve věku 65 a více let, na kterou navazuje odhad potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory v okrese Ústí nad Labem do roku 2035.

1.1 Vymezení problému

Obyvatelstvo okresu Ústí nad Labem, na které se tato práce soustředí, je vzhledem k mladší struktuře odlišné od republikového průměru. Na konci roku 2013 žilo v okrese Ústí nad Labem přibližně 120 tisíc obyvatel, z toho ve věku 65 a starších 20 tisíc. Od počátku zkoumaného období, tedy roku od 1991, až do roku 2013 jejich počet vzrostl o polovinu původního počtu. Jejich počet, a tedy i poptávka po zařízení s péčí o seniory, bude pravděpodobně stoupat. Pokud nedojde k přizpůsobení kapacit zařízení s péčí o seniory nebo radikální změně v koncepci sociální péče, mohlo by to vést k nezvladatelné situaci.

1.2 Cíle práce

Prvním cílem této práce bylo získat a vyhodnotit informace o obyvatelstvu řešeného okresu. Druhá kapitola je věnována vybraným složkám populačního vývoje okresu. Složky byly vybrány na základě jejich potřebnosti pro prognózu obyvatelstva ve věku 65 a více let. Těmito složkami jsou početní a věková struktura obyvatelstva, úmrtnost a migrace.

Druhým cílem bakalářské práce bylo popsat situaci institucionální péče o seniory v minulosti a současnosti. Prioritou bylo analyzovat situaci zařízení v daném okrese. Dále byl zjišťován přístup samosprávy k problematice institucionální péče, jaká opatření jsou zaváděna a jaké cíle a úkoly si stanovilo vedení kraje a obce.

Třetím cílem bylo pomocí prognózy stanovit pravděpodobný vývoj počtu seniorů v okrese, na základě této prognózy stanovit potřebné kapacity institucionální péče o seniory a zhodnotit, zda se vedení města dostatečně připravuje na pravděpodobné zvyšování poptávky po zařízeních s péčí o seniory.

Tato práce se zaměřuje na domovy pro seniory a domovy se zvláštním režimem. V textu jsou opomínuta další zařízení pro seniory, mezi které patří léčebny dlouhodobě nemocných, hospice, geriatrická oddělení v nemocnicích a jiné. Obohacení práce o další zařízení by dozajista pomohlo ke komplexnějšímu náhledu na řešenou problematiku. Takto zpracovaná práce by ale svou šíří překročila rozsah bakalářské práce.

1.3 Výzkumné otázky

Znění otázek odpovídá stanoveným cílům. Z tohoto důvodu jsou výzkumné otázky formulovány následovně:

1. Jak probíhal populační vývoj okresu Ústí nad Labem v letech 1991–2013 v kontextu Ústeckého kraje a České republiky?
2. Jaký je přístup samosprávy ke kapacitě zařízení s péčí o seniory?
3. Jaká bude pravděpodobně potřebná kapacita v zařízeních se péčí o seniory do roku 2035?

1.4 Obsah práce

V druhé kapitole je shrnuta použitá literatura. Součástí této kapitoly jsou vybrané demografické ukazatele, postupy a metody demografické analýzy, které jsou použity při popisu populačního vývoje v okrese Ústí nad Labem a tvorbě prognózy. Poslední částí kapitoly je vysvětlení pojmu normativ.

Ve třetí kapitole jsou analyzovány vybrané složky populačního vývoje okresu Ústí nad Labem v období 1991–2013 v kontextu Ústeckého kraje a České republiky. Kapitola je rozdělena na tři části. První částí je početní a věková struktura obyvatelstva. Druhou částí je analýza úmrtnosti a třetí částí je analýza migrace.

Čtvrtá kapitola zpracovává prognózu obyvatelstva okresu Ústí nad Labem ve věku 65 a více let s prahem v roce 2013 a horizontem v roce 2035. První část je věnována předpokladům prognózy, druhá část pak popisu výsledků.

V páté kapitole se v první části věnuje legislativě péče o seniory v České republice. V dalších částech jsou uvedeny přístupy Ústeckého kraje a města Ústí nad Labem ve formě plánů a strategií ohledně péče o seniory. Předposlední části kapitoly se věnuje zařízením s péčí o seniory v okrese Ústí nad Labem. Kapitola je zakončena odhadem potřebné kapacity v okrese do roku 2035 na základě zpracované prognózy.

Poslední kapitolou této práce je závěr shrnující výsledky.

Kapitola 2

Literatura a metodika

2.1 Přehled literatury

Předkládaná práce čerpá a cituje články z odborných českých i zahraničních periodik, závěrečných vysokoškolských prací, zákonů o sociálních službách (Česko, 2006) a o sociálním zabezpečení (Československo, 1988), dokumentů Ministerstva práce a sociálních věcí (Odbor 22, 2014), dokumentů samospráv, výzkumných zpráv ústavů Akademie věd České republiky. Dostupnost většiny textů je na webových stránkách.

Jsou použity metody demografické analýzy z publikací Mnohojazyčný demografický slovník (Pavlík a Kalibová, 2005), Základy demografie (Pavlík et al, 1986) a dokumentace k programu DeRaS (Burcin et al, 2012). Informace o obyvatelstvu České republiky jsou čerpány z publikací Populační vývoj České republiky 2007 (Bartoňová et al, 2008) a Populační vývoj České republiky 1996 (Bartoňová, 1997). Poznatky o stárnutí obyvatelstva vychází z dokumentu Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2004). Obyvatelstvem v severočeském pohraničí se zabývají Kastner (Kastner, 1996) a Marková (Marková, 2010).

Informace o tvorbě prognózy Projekce krajů České republiky jsou čerpány z příspěvku Českého statistického úřadu (ČSÚ, 2014b) a článku Předpokládaný vývoj krajů ČR a jeho důsledky (Fiala a Langhamrová, 2014). Při tvorbě prognózy jsou využity poznatky z dizertační práce Kučery (Kučera, 1998). Vlastní prognóza v této práci vychází z poznatků o předpokládaném vývoji úmrtnosti z publikace Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070 (Burcin a Kučera, 2010).

Při volbě normativu vybavenosti regionu pobytovými zařízeními pro seniory byla využita publikace Baumrukové (Baumruková, 1997). Demografickými teoriemi o změně kvality života v důsledku měnící se naděje dožití se zabývají Fries (1980), Gruenberg (1977), Mantov (1982), Olshansky (1991).

Péči o seniory se zabývají Matoušek (2007), Chýlová (2009), Průša (2009), Dubcová (2010) a Jirásek (2012). Pro popis péče o seniory v okrese Ústí nad Labem jsou využity poznatky a údaje z komunitního plánu města Ústí nad Labem (Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, 2014), strategického plánu města Ústí nad Labem (Magistrát města Ústí nad Labem, 2007) a Koncepce rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje (Krajský úřad Ústeckého kraje, 2002). Do páté kapitoly jsou vybrány důležité informace o sociálních službách z dokumentů

Střednědobé plány rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji (Ústecký kraj, 2012; Ústecký kraj, 2014). Při popisu komunitního plánování je citována diplomová práce Pospíšila (2013).

2.2 Zvolené demografické ukazatele

Tato podkapitola obsahuje použité ukazatele a vzorce demografické analýzy, které jsou převzaty z publikace *Základy demografie* (Pavlík et al, 1986) a z dokumentace k programu DeRaS (Burcin et al, 2012). Prvním ukazatelem je index stáří, který je definován jako počet osob ve věku 65 let a starších na 100 osob ve věku 0–14 let.

$$is = \frac{P_{65+}}{P_{0-14}} \times 100$$

Druhým ukazatelem je index ekonomického zatížení, který je definován jako počet osob ve věku 0–14 let a 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let.

$$ieza = \frac{P_{0-14} + P_{65+}}{P_{15-64}} \times 100$$

Třetím ukazatelem věkového složení obyvatelstva je index ekonomické závislosti I, který je definován jako počet osob ve věku 0–14 let na 100 osob ve věku 15–64 let.

$$iez I = \frac{P_{0-14}}{P_{15-64}} \times 100$$

Čtvrtým ukazatelem věkového složení obyvatelstva je index ekonomické závislosti II, který je definován jako počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 15–64 let.

$$iez II = \frac{P_{65+}}{P_{15-64}} \times 100$$

Průměrným věkem v předkládané práci se rozumí vážený aritmetický průměr věku všech obyvatel.

Index maskulinity, je použit pro popsání pohlavní struktury obyvatelstva. Je definován jako počet mužů na 100 žen.

$$im = \frac{P_{muži}}{P_{ženy}} \times 100$$

Migrační saldo slouží jako ukazatel mechanické změny obyvatelstva. Migrační saldo je definováno jako rozdíl počtu přistěhovalých a počtu vystěhovalých.

$$ms = I - E$$

Migrační obrat slouží ke kvantifikaci migrace a je definován jako součet počtu přistěhovalých a počtu vystěhovalých.

$$mo = I + E$$

Jako ukazatel úmrtnosti v nízkém věku byla vybrána kojenecká úmrtnost. Kvocient kojenecké úmrtnosti je definován jako počet zemřelých do jednoho roku na 1 000 živě narozených.

$$kú = \frac{D_0}{N_v} \times 1000$$

Pro popsání úmrtnostní situace jsou spočteny úmrtnostní tabulky po jednoletých věkových skupinách, samostatně pro obě pohlaví. Pro výpočet je potřeba věková struktura obyvatelstva podle pohlaví, počty zemřelých dle věku a pohlaví a počty živě narozených dle pohlaví.

Hlavním výstupem tabulek je pravděpodobnost úmrtí a naděje dožití. Naděje dožití je v textu uváděna v určitém přesném věku nebo při narození tj. v přesném věku 0. Pro výpočet úmrtnostních tabulek byl použit software MS Office Excel a DeRaS. Jednotlivé tabulkové funkce jsou následující.

Pravděpodobnost úmrtí (q_x) znamená, že se osoba ve věku x let nedožije věku $x+1$ let.

$$q_x = 1 - e^{-u_x}$$

$$u_x = \frac{P_x}{D_x}$$

Tabulkový počet dožívajících (l_x) je počet osob v přesném věku x let. Jako kořen tabulky (l_0) byl použit počet 100 000.

$$l_{x+1} = l_x - d_x$$

Tabulkový počet zemřelých (d_x) je počet osob, které zemřou v dokončeném věku x let.

$$d_x = l_x \times q_x$$

Tabulkový počet žijících (L_x) je počet osob v dokončeném věku x let. Koeficient „ k “ značí podíl zemřelých dětí v prvních 6 měsících.

$$L_x = \frac{(l_x + l_{x+1})}{2}$$

$$L_0 = l_0 - k \times d_0$$

Ukazatel T_x ukazuje celkový počet let zbývajících k dožití tabulkovou populací ve věku x let.

$$T_x = \sum_{y=x}^{y=\omega-1} L_y$$

Naděje dožití (e_x) je průměrný počet let zbývajících k dožití tabulkovou populací.

$$e_x = \frac{T_x}{l_x}$$

K zjištění, které věkové skupiny se podílely na změně naděje dožití při narození mezi dvěma roky nebo populacemi, jsou spočteny příspěvky věkových skupin z tabulkových funkcí l_x a e_x .

$$\Delta_{x,x+n} = (e_x^B - e_x^A) \times \left(\frac{l_x^B}{l_0} + \frac{l_x^A}{l_0} \right) - (e_{x+n}^B - e_{x+n}^A) \times \left(\frac{l_{x+n}^B}{l_0} + \frac{l_{x+n}^A}{l_0} \right)$$

2.3 Prognóza

Populační projekce a prognózy jsou výpočty budoucího populačního vývoje na základě předpokládaných nebo uvažovaných, případně i nereálných, demografických procesů. Jsou nástrojem demografické analýzy a názorně nám ukazují, co by se stalo, kdyby se tyto předpoklady realizovaly (Pavlík a Kalibová, 2005). Tvorba prognóz od počátku 20. století je spojena s kohortně komponentní metodou, která vychází z pojetí populačního vývoje jako souhrnného procesu, jehož složkami jsou migrace, úmrtnost a porodnost (Kučera, 1998). Při tvorbě touto metodou je postupováno následovně. Pro potřeby projekčních výpočtů jsou nejprve stanoveny hladiny úmrtnosti (L_x) vycházející z úmrtnostních tabulek, počty přistěhovalých a vystěhovalých. Využívá se principu posouvání věkových skupin, jejich zmenšování vlivem úmrtnosti a úpravu pomocí migračního salda. Parametr pro přesun do vyšší věkové skupiny je koeficient přežití (s_x). Parametr přežití převádí počet žijících osob v dokončeném věku x na počet žijících v dokončeném věku $x+1$.

$$s_x = \frac{L_{x+1}}{L_x}$$

Za pomoci koeficientu přežití byl doložen počet žijících v dokončeném věku $x+1$.

$$P_{x+1} = P_x \times s_x$$

Při prognóze parametrů se vycházelo z analýzy dosavadního průběhu úmrtnosti v okrese Ústí nad Labem. Základem představy o budoucím vývoji úmrtnosti v České republice sloužila Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070 (Burcin a Kučera, 2010).

2.4 Normativ

Pro určení potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory je třeba stanovit koeficient, který bude použit k odhadu kapacity pro příslušnou populaci. V literatuře se tímto problémem zabývala Baumruková (1997), která pro takový koeficient používá výraz normativ. Normativy jsou směrná čísla, orientační údaje, s pravděpodobným výskytem sociálních jevů, situací a sociálních potřeb (Baumruková, 1997).

Baumruková při konstrukci normativů pro 21. století vychází z normativů, které byly konstruovány v 80. letech a zpětně vyhodnoceny jako vhodné. Vychází tedy z reálných hodnot roku 1995. Normativy Baumrukové použili v pracích s tematikou odhadu potřeb sociálních zařízení Průša (2009), Lukáčsová (2010), Jirásek (2012) a Kristen (2014).

V důsledku zvyšování naděje dožití při narození a užití normativu se domnívám, že je třeba zmínit tři teorie vztahu růstu naděje dožití při narození a zdravotního stavu obyvatelstva. První teorií je expanze morbidity. Tato teorie předpokládá, že vyšší naděje dožití je pravděpodobně způsobena snížením smrtelnosti závažných onemocnění, zatímco snížení prevalence a incidence není takové. Tento názor podporuje Gruenberg (1977) a Olshansky (1991). Tuto teorii lze vysvětlit tak, že s rostoucí nadějí dožití při narození bude stoupat poptávka po zařízeních s péčí o seniory a tedy obdobně by měl stoupat i normativ.

Druhou teorií je komprese morbidity, kterou publikoval Fries (1980). Tato teorie je založena na úvaze, že díky lepším životním podmínkám a novým lékařským postupům se chronické nemoci začínají vyskytovat až v pozdějším věku. Podle této teorie se zdravotní stav obyvatelstva zlepšuje rychleji než naděje dožití. Tuto teorii je možno pochopit tak, že normativ by měl klesat s narůstající délkou života a tím vyšším počtem lidí ve věku 65 a více let.

Třetí teorií je Mantonova (1982) dynamická rovnováha. Tato teorie předpokládá vzájemnou kompenzaci výše uvedených trendů, a je tedy jakýmsi kompromisem mezi těmito dvěma protilehlými názory. Při užití normativu vycházejme ze třetí uvedené teorie. Kvůli zjednodušení modelu a rostoucí naději dožití při narození nebude nijak upraven normativ Baumrukové pro rok 2010. Normativ předpokládá vybavenost regionu tak, aby na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let připadalo 26 míst v domovech pro seniory, respektive na 1 000 obyvatel ve věku 80 a více let připadalo 160 míst.

Tab. 1: Normativ vybavenosti v domovech pro seniory na 1 000 osob ve věku 65 a více let, respektive ve věku 80 a více let

Normativ vybavenosti ve věku	2010
nor_{65+}	26
nor_{80+}	160

Zdroj: převzato z Baumruková (1997)

Odhadovaný počet lůžek (Opl) je odhad založený na normativu (nor_x) a počtu osob v příslušné věkové kategorii (P_x).

$$Opl = \frac{nor_x \times P_x}{1000}$$

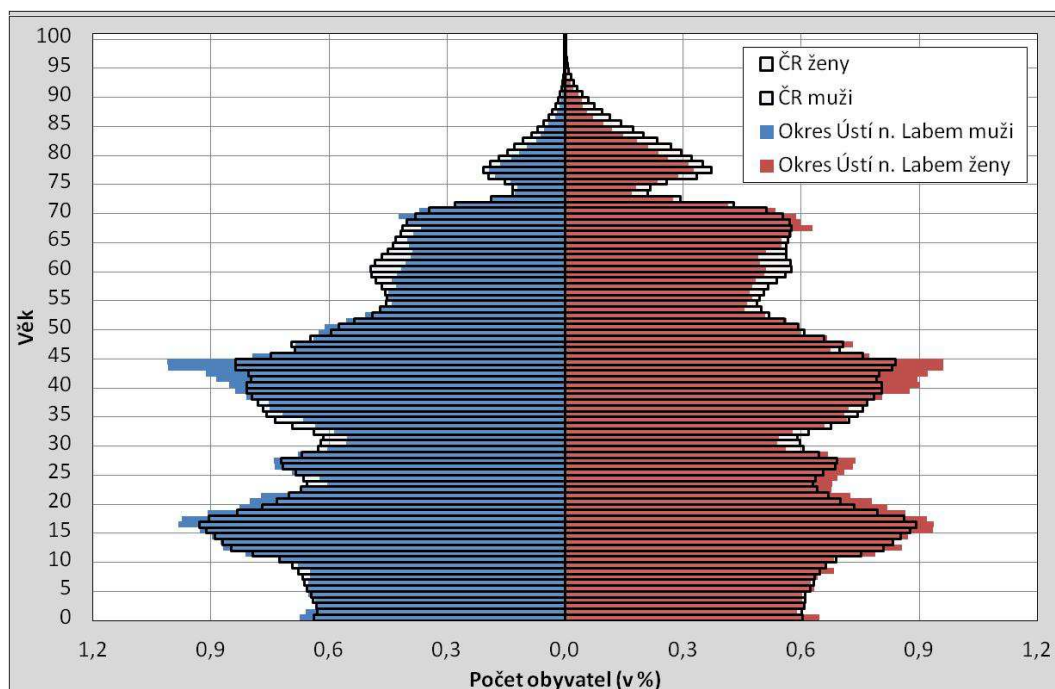
Kapitola 3

Analýza vybraných složek populačního vývoje v okrese Ústí nad Labem v období 1991–2013

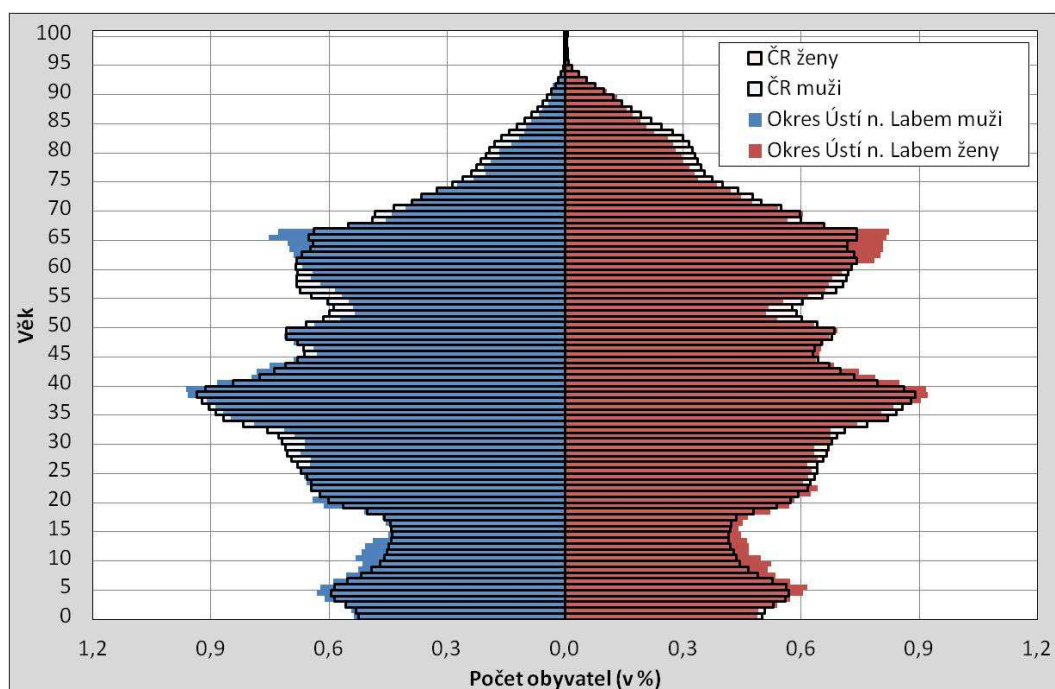
3.1 Vývoj početního stavu a věkové struktury obyvatelstva

Struktura obyvatelstva v okrese Ústí nad Labem je ovlivněna velkými přesuny obyvatelstva po druhé světové válce. Dalším faktorem ovlivňujícím složení a chování obyvatelstva byla populační politika minulého režimu. To ilustruje obrázek 1, kde je zachycena pohlavně věková struktura v roce 1991. Struktura obyvatelstva okresu Ústí nad Labem kopíruje strukturu celorepublikovou. Z obrázku lze vyčíst, že skupina ve věku 40–45 let je v okrese je relativně početnější oproti stejné věkové skupině celé republiky. Autor se domnívá, že je to následek doosidlování severočeského pohraničí mladými lidmi v poválečných letech po odsunu německého obyvatelstva. Mladí lidé nejvíce participovali na kompenzační vlně porodnosti té doby. Tuto domněnku potvrzuje Kastner (1996, s. 16), který tvrdí, že: „do pohraničí se stěhovali většinou mladí lidé, kteří tam zakládali rodiny”. Následkem tohoto výkyvu oproti republice je opět relativně početnější skupina narozená v době propopulačních opatření ze sedmdesátých let minulého století.

Na obrázku 2 je pohlavně věková struktura okresu Ústí nad Labem a České republiky v roce 2013. Oproti věkové struktuře v roce 1991 (obr. 1) lze vidět, že struktura obyvatelstva okresu konverguje k republikové. Avšak stále je zřejmá početnější skupina narozená v poválečných letech. Zde by bylo dobré poukázat na vyšší porodnost z konce devadesátých let v okrese oproti republice. Nelze opomenout také fakt, že v okrese Ústí nad Labem je dlouhodobě vyšší úmrtnost ve vyšším věku a nižší naděje dožití. Tento fakt ilustrují obrázky 1 a 2, na kterých lze jasně pozorovat méně početnější skupiny obyvatel od věku 75 let v roce 1991 a od věku přibližně 67 let v případě struktury obyvatelstva v roce 2013.

Obr. 1: Porovnání věkových struktur obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, ČR, 1991

Zdroj: neveřejná databáze ČSÚ, vlastní zpracování

Obr. 2: Porovnání věkových struktur obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, ČR, 2013

Zdroj: neveřejná databáze ČSÚ, vlastní zpracování

Počet obyvatel je v okrese Ústí nad Labem od roku 1991 stálý a nedochází k větším výkyvům. To ale neplatí v případě struktury obyvatelstva. Od roku 1991 dochází ve skupině dětí do 15 let k velkým změnám. Do roku 2006 se zmenšila z 24 900 dětí o bezmála 6 tisíc osob. Od roku 2007 dochází k mírnému velikostnímu růstu. Také v produktivní složce obyvatelstva došlo ke změnám. Od počátku sledovaného časového úseku dochází k nárůstu. Ten

vrcholí v roce 2008, poté dochází k opačnému trendu. Na konci sledovaného období je počet obyvatel v produktivním věku srovnatelný s výchozím stavem. Složka obyvatelstva za hranicí ekonomické aktivity, tedy ve věku 65 a více let, narůstá. Mezi roky 1991 a 2013 lze pozorovat 44% nárůst. Tento nárůst lze vysvětlit zvyšující se nadějí dožití při narození. Díky zlepšení úmrtnostních podmínek se lidé dožívají vyššího věku, a proto se intenzita vymírání této části obyvatelstva snížila.

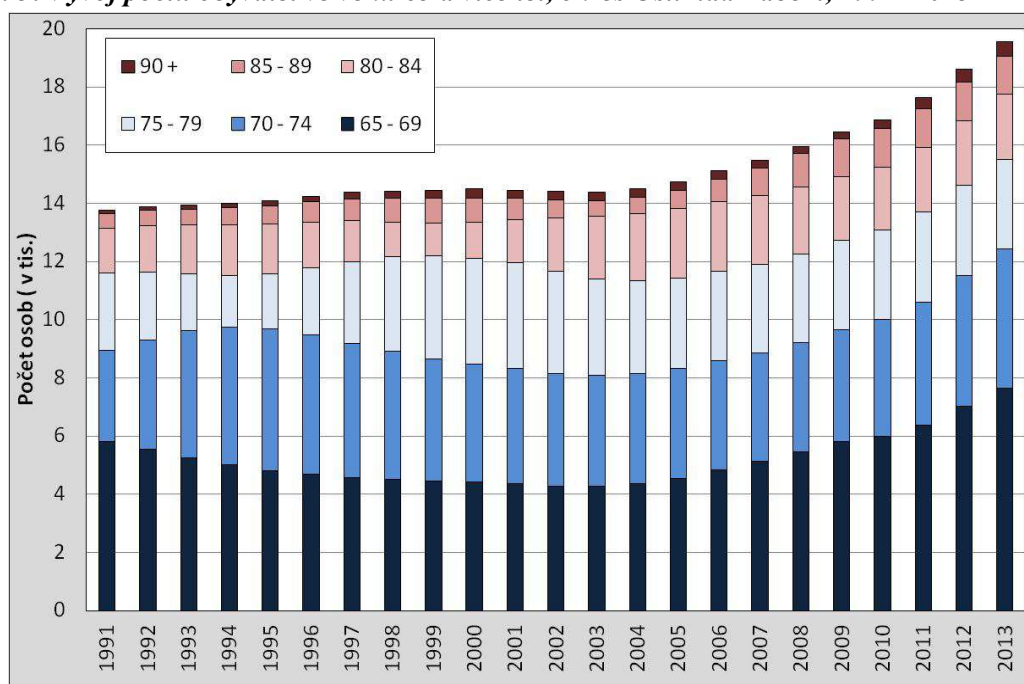
Tab. 2: Vývoj počtu obyvatel, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

	1991	1995	2000	2005	2010	2013
0–14	24908	22454	20369	18934	18942	19106
15–39	43556	43920	44604	44221	44512	40544
40–64	36136	38025	39126	40270	41106	40217
65–79	11621	11603	12133	11454	13084	15535
80+	2169	2503	2376	3304	3798	4049
celkem	118390	118505	118608	118183	121442	119451

Zdroj: Demografická ročenka okresů, ČSÚ

Ve vývoji počtu a věkové struktury osob ve věku 65 let a více bylo výrazně promítnuto několik významných událostí v první polovině 20. století. První důležitou událostí byla bezpochyby 1. světová válka. Během 1. světové války se rodilo významně méně dětí. Tento pokles lze pozorovat v méně početné skupině 70–74 letých v roce 1991. Po 1. světové válce následovala natalitní vlna. Tato vlna se nejvýrazněji projevila zvýšeným počtem osob ve skupině 75–79 let v roce 1998, následně ve skupině 80–84 let v roce 2003.

Obr. 3: Vývoj počtu obyvatel ve věku 65 a více let, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Zdroj: Vlastní zpracování, neveřejná databáze ČSÚ

Druhou událostí byla krize z 30. let minulého století, která měla za důsledek snížení porodnosti, což se projevilo ve věkové skupině 65–69 let zhruba v roce 1998. Tento pokles se přesunul do starší věkové skupiny přibližně v roce 2003. V posledním sledovaném roce podíl osob ve věku 65 let a starších dosáhl 16,8 %, tj. 20 032 osob. Z porovnání hodnoty tohoto ukazatele s krajem 16,0 % a Českou republikou 17,1 %, lze konstatovat, že se okres blíží touto charakteristikou spíše republice než kraji.

V roce 1991 dosahovala hodnota indexu stáří 56,4. To reflektovalo fakt, že skupina předproduktivních osob byla početnější než skupina osob postproduktivních, což indikovalo mladou věkovou strukturu. V 90. letech dochází ke znatelnému poklesu porodnosti, což se odráží na poklesu indexu ekonomické závislosti I. Tento index odráží podíl obyvatelstva, které je ekonomicky závislé na rodičích. Index od roku 1991 pomalu klesá z hodnoty 30,8. Nejnižší hodnoty dosáhl v roce 2008, a to 21,7. Početní nárůst skupiny 65+ dokumentuje index ekonomické závislosti II. Index po celé pozorované období pozvolna stoupá. Podíly populace ve věku 0–14 a 65+ let se vyrovnaly v roce 2012. Díky těmto změnám se index stáří od roku 2012 přehoupl přes hodnotu 100. Stárnutí populace můžeme dále interpretovat pomocí ukazatele průměrného věku. Průměrný věk byl v roce 1991 35,6 let. Do roku 2013 dosáhl hodnoty 40,8.

Tab. 3: Ukazatele věkové struktury obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Ukazatel	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
is	56,4	58,2	59,9	61,8	63,8	65,9	67,9	69,1	70,6	71,9	73,9	74,0
ieza	48,1	47,1	46,2	45,0	44,2	43,6	43,0	42,3	41,9	41,4	40,7	40,4
iez I	30,8	29,8	28,9	27,8	27,0	26,3	25,6	25,0	24,6	24,1	23,4	23,2
iez II	17,4	17,3	17,3	17,2	17,2	17,3	17,4	17,3	17,3	17,3	17,3	17,2
Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
is	75,1	76,9	79,0	82,1	83,7	86,5	89,1	89,3	95,1	100,6	104,4	
ieza	40,0	40,0	39,8	39,9	40,1	40,4	41,3	42,4	44,6	47,0	48,8	
iez I	22,8	22,6	22,2	21,9	21,8	21,7	21,8	22,4	22,9	23,4	23,9	
iez II	17,2	17,4	17,6	18,0	18,3	18,8	19,5	20,0	21,8	23,6	24,9	

Poznámka: is=Index stáří, ieza=Index ekonomického zatížení, iez I=Index ekonomické závislosti I, iez II=Index ekonomické závislosti II

Zdroj: Demografická ročenka okresů, ČSÚ

Je dokázaným faktem, že se v lidské populaci rodí více mužů než žen. Tento jev má své biologické opodstatnění. Skutečnost, že se rodí více mužů, je vyvážena jejich vyšší úmrtností ve většině věkových kategorií. V určitém věku se poměr mužů a žen vyrovnává. Tento bod je ovlivněn nejen úmrtností, ale i migrací. Se snižováním úmrtnosti se toto vyrovnání oddaluje. Při sčítání lidu v roce 1950 se poměr mužů a žen vyrovnal ve 23 letech, v roce 1970 až ve 34 letech a v roce 1991 přibližně ve 43 letech (ČSÚ, 2004). V okrese bylo v roce 1991 ve věku 65 a více let 37,9 % mužů. V roce 2001 se podíl mužů v této věkové kategorii nepatrně snížil na 37,6 %, ale v roce 2013 již stoupl na téměř 41 %.

K poznatku, že se pohlavně věková struktura mění, lze dojít přes vývoj ukazatele maskulinity (podíl mužů na 100 žen). Díky většímu zlepšení úmrtnostních poměrů mužů než

žen, a také vyššímu počtu mužů než žen mezi imigranty se podíl mužů zvyšuje (Bartoňová, 2008). Nejvíce index vzrostl ve věku 60–69 let. Nárůst o 5 procentních bodů zaznamenala věková skupina 30–44 let, pravděpodobně díky migraci.

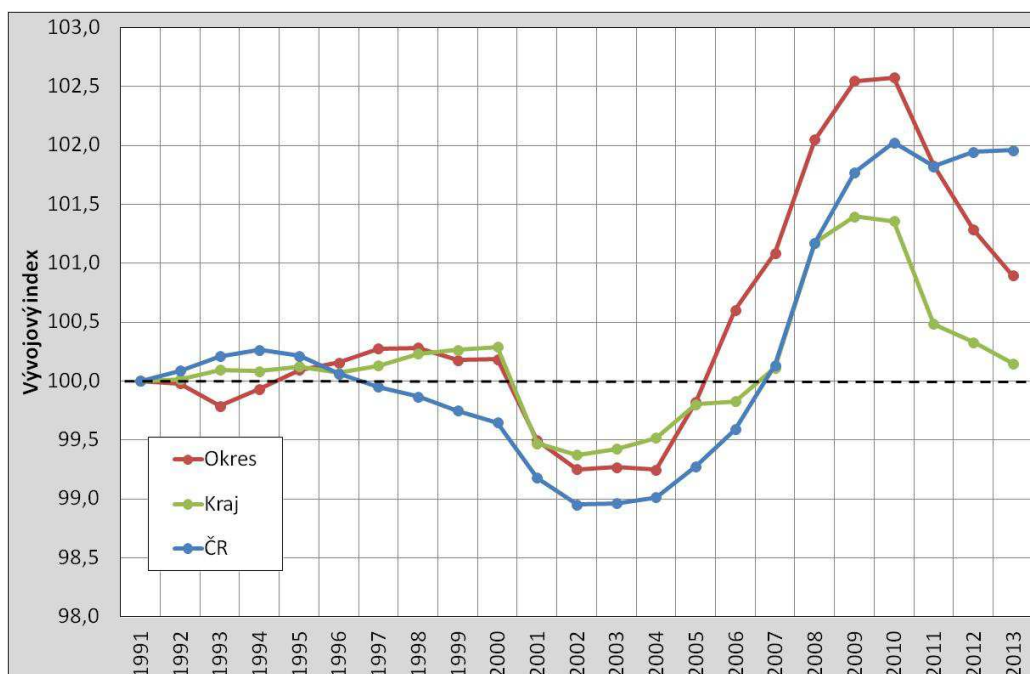
Tab. 4: Index maskulinity dle věku (podíl mužů na 100 žen), okres Ústí nad Labem, vybrané roky

Rok	0–14	15–29	30–44	45–59	60–69	70–79	80+	Celkem
1991	104,0	101,0	99,9	97,4	72,3	63,2	41,5	94,0
1995	103,6	101,6	99,4	98,4	76,7	59,4	44,8	94,1
2000	104,0	101,2	100,5	96,1	82,6	56,7	44,5	93,7
2005	105,4	103,5	102,3	96,1	85,3	62,0	39,9	94,7
2010	104,5	108,3	105,6	98,0	87,3	67,0	41,1	96,6
2013	105,0	104,0	104,5	98,6	86,1	71,7	43,1	95,4

Zdroj: Vlastní výpočty, neveřejná databáze ČSÚ

V průběhu první poloviny 90. let byl populační přírůstek kraje i okresu oproti České republice nižší. V druhé polovině devadesátých let můžeme pozorovat opačný trend. V roce 2000 ztratila Česká republika oproti roku 1991 téměř půl procentního bodu z počtu obyvatel, naopak jak kraj, tak okres byly populačně ziskové. Od roku 2001 dochází ke změně vývoje. Počet obyvatel České republiky začal narůstat díky zvýšení migračního salda, k nárůstu počtu obyvatel též přispěl od roku 2006 kladný přirozený přírůstek. V porovnání se sledovaným krajem se Česká republika vyvíjela populačně příznivěji.

Obr. 4: Vývoj počtu obyvatel, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, Česká republika, 1991–2013 (1991=100)

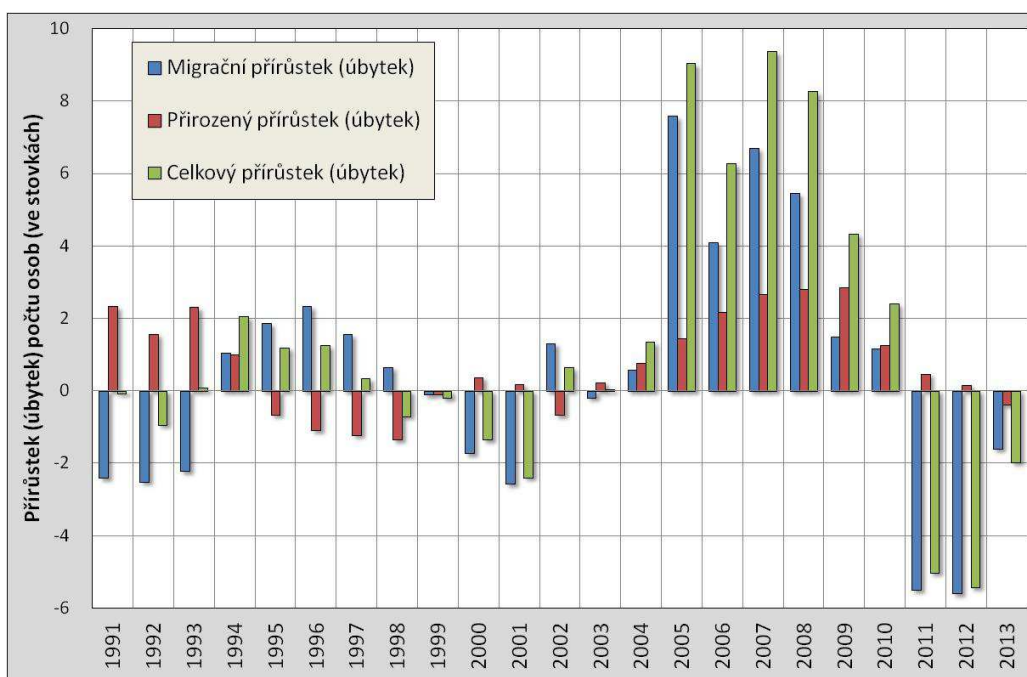
Zdroj: Vlastní zpracování, demografické ročenky okresů, krajů a ČR, ČSÚ

V okrese byl také zaznamenán od roku 2004 velmi příznivý vývoj, avšak v roce 2010 dochází k negativní změně způsobené vysokým záporným migračním saldem a nízkým přirozeným přírůstkem, od roku 2013 dokonce záporným. V celém sledovaném období získal

okres téměř jeden procentní bod obyvatelstva. Kraj získal pouze 15 desetin procentního bodu a z obrázku 5 lze odhadnout, že se v následujících letech dostane na výchozí stav z roku 1991. Česká republika získala ve sledovaném období téměř 2 %.

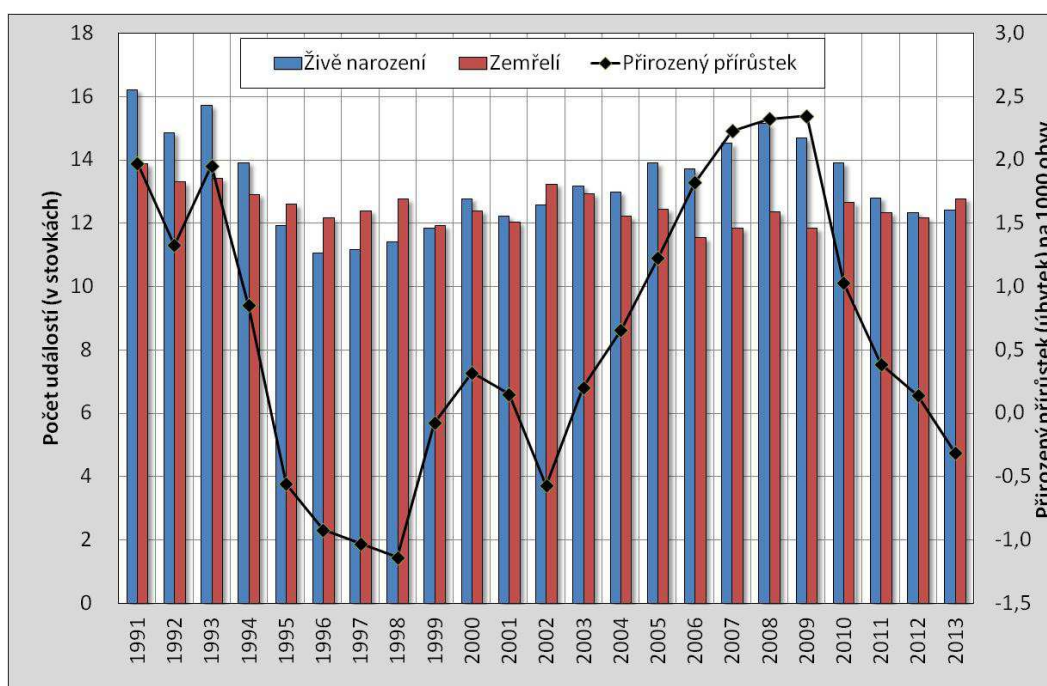
Celkový přírůstek se skládá z přirozeného přírůstku a migračního přírůstku. Na obrázku 5 je zobrazena struktura celkového přírůstku v celém sledovaném období. Za celé sledované období okres Ústí nad Labem získal 2 859 obyvatel, z toho se přirozený přírůstek podílel 1 719 obyvateli a 1 140 obyvateli migrační přírůstek. Jednotlivé složky celkového přírůstku jsou popsány v dalších částech textu.

Obr. 5: Vývoj přirozeného, migračního a celkového přírůstku, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Zdroj: Vlastní zpracování, Demografická ročenka okresů, ČSÚ

Přirozený přírůstek je jedna ze dvou složek, které se podílí na změně velikosti populace. Tato složka se skládá ze dvou souborů událostí, úmrtí a narození. Pro kvantifikaci můžeme použít přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu (dále jen přirozený přírůstek). Tento ukazatel měl velkou variabilitu v průběhu sledovaného období. Až do roku 1994 se přirozený přírůstek pohyboval na úrovni od 0,9 do 2,0. Po roce 1994 dochází k poklesu počtu živě narozených, ale počty zemřelých zůstávají na stejné úrovni. To vedlo k poklesu přirozeného přírůstku až na minimum (-1,1) v roce 1998. Po roce 1998 dochází k nárůstu počtu živě narozených a poklesu počtu zemřelých. To vyústilo dočasným zlepšením přirozeného přírůstku v období 1999–2001. V roce 2002 došlo k propadu přirozeného přírůstku z důvodu velkého počtu zemřelých. V roce 2003 začíná etapa nárůstu přirozeného přírůstku, která vrcholí v roce 2009 hodnotou 2,3. Tato etapa byla způsobena nárůstem plodnosti, o kterém se v českých masmédiích hovoří jako o novém českém baby-boomu (Rychtaříková, 2008). V roce 2010 došlo ke snížení počtu narozených oproti předchozí etapě, která kopíruje pokles přirozeného přírůstku, jenž byl v roce 2013 na hodnotě -0,3.

Obr. 6: Vývoj přirozené měny obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Zdroj: Vlastní zpracování, demografická ročenka okresů, ČSÚ

3.2 Úmrtnost

Úmrtnost spolu s porodností tvoří dvě základní složky demografické reprodukce. V České republice jsme od roku 1987 zaznamenali zlepšování úmrtnostních poměrů, a to v kontextu působení mnoha faktorů. Jde především o pozitivní vývoj zdravotního stavu obyvatelstva a současně značnou společenskou transformaci. Mezi faktory, které jsou považovány za nejprůkaznější, řadíme nárůst finančních prostředků do zdravotnictví, zvýšení důrazu na prevenci především u rizikových skupin obyvatelstva, změnu životního stylu a změnu stravování značné části obyvatelstva a v neposlední řadě také zlepšení kvality životního prostředí (Burcin a Kučera, 2008).

Tab. 5: Počty zemřelých, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj a Česká republika ve vybraných letech, indexy počtu zemřelých ve vybraných letech

	1991	1995	2000	2005	2010	2013	2000/1991	2013/1991
Okres	1389	1261	1241	1246	1266	1279	89,34	92,08
Kraj	9983	9318	8772	8951	8912	9277	87,87	92,93
ČR	124290	117912	109000	107938	106844	109160	87,70	87,83

Zdroj: Demografické ročenky okresů, krajů a ČR, ČSÚ

Tabulka 5 uvádí vývoj počtu zemřelých v okrese Ústí nad Labem, v Ústeckém kraji a v České republice. Autor se domnívá, že je vhodné zařadit do analýzy i Ústecký kraj z důvodu podobné sociální struktury a geografické blízkosti. Z tabulky lze vypočítat, že na úrovni České republiky došlo ke snížení počtu zemřelých mezi roky 1991 a 2013 o více než 12 %.

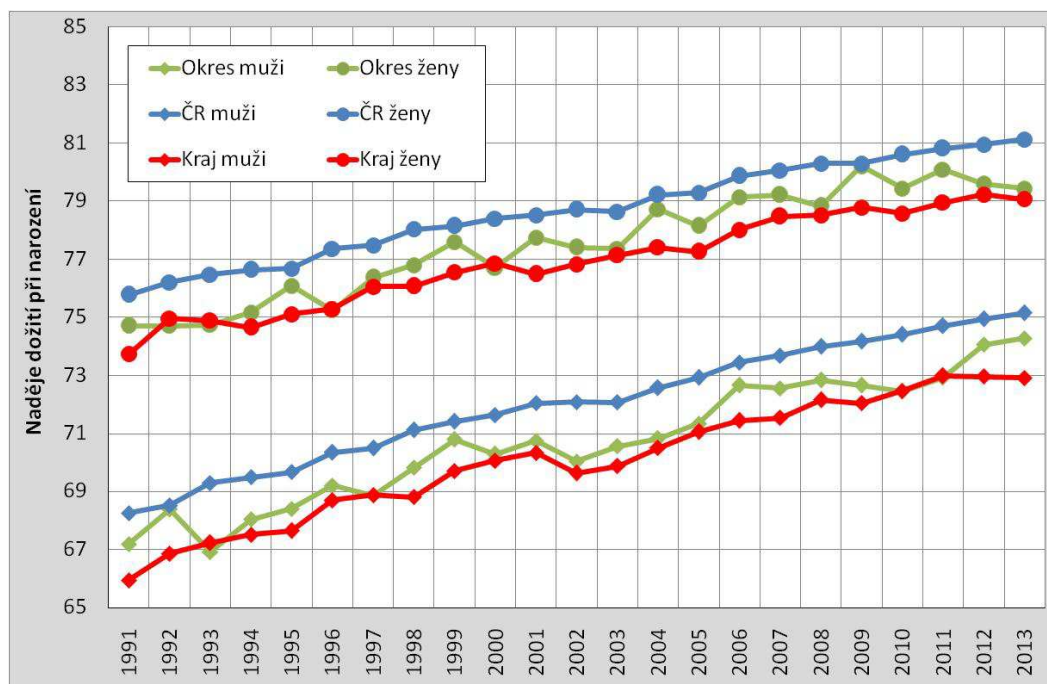
Okres Ústí nad Labem i Ústecký kraj tento pokles kopírovaly. Nelze opomenout, že absolutní počty zemřelých jsou ovlivněny věkovým složením obyvatelstva.

3.2.1. Naděje dožití

Okres Ústí nad Labem je součástí Ústeckého kraje, který patří spolu s Moravskoslezským krajem mezi regiony s nejhorsšími úmrtnostními poměry. Hodnota naděje dožití při narození, její změny v čase a porovnání s úrovní Ústeckého kraje a České republiky je odlišná mezi pohlavími.

Naděje dožití při narození mužů v okrese Ústí nad Labem se lišila v celém sledovaném období 1991–2013 od hodnoty Ústeckého kraje v průměru o 0,63 roku. Tento průměr byl stabilní v rámci první a druhé poloviny sledovaného období. Průměrný rozdíl v naději dožití při narození mezi okresem a Českou republikou byl 1,32 roku. Tento průměr nebyl v čase stabilní. Rozdíly v naději dožití při narození mužů byly v období 1991–2002 o 0,2 roku nižší než mezi roky 2003–2013. Lze zkonstatovat, že zde dochází k mírné divergenci v ukazateli naděje dožití při narození u mužů mezi sledovaným okresem a Českou republikou.

Obr. 7: Naděje dožití při narození, obě pohlaví, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, Česká republika, 1991–2013

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

Naděje dožití při narození žen okresu Ústí nad Labem se vyvíjela v porovnání s muži o mnoho lépe. Průměrný rozdíl v naději dožití mezi okresem a Českou republikou ve sledovaném období 1991–2013 byl 1,13 roku. Tento průměr nebyl v čase konstantní. V období mezi roky 1991–2002 byl průměrný rozdíl v naději dožití při narození 1,26 roku. V období 2003–2013 rozdíl klesl na 1,02 roku. Průměrný rozdíl v naději dožití při narození mezi okresem a Ústeckým krajem činil 0,63, tedy stejně jako v případě mužů. V období 1991–2002 byl rozdíl

nižší než v období 2003–2013 o 0,3 roku. Lze se domnívat, že v případě úmrtnosti žen dochází k mírné konvergenci mezi okresem a Českou republikou i přesto, že poslední dva roky nehovoří pro toto tvrzení. Pravděpodobně je dvouleté zvýšení úmrtnosti pouze dočasným výkyvem.

Tab. 6: Naděje dožití při narození, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, ČR, obě pohlaví, vybrané roky

		1991	1995	2000	2005	2010	2013
Okres	muži	67,19	68,41	70,29	71,34	72,45	74,28
	ženy	74,70	76,09	76,70	78,14	79,44	79,44
	rozdíl	7,51	7,68	6,41	6,80	6,99	5,16
Kraj	muži	65,95	67,65	70,07	71,06	72,46	72,91
	ženy	73,73	75,11	76,85	77,25	78,58	79,07
	rozdíl	7,78	7,46	6,78	6,19	6,12	6,16
ČR	muži	68,25	69,67	71,63	72,92	74,41	75,15
	ženy	75,77	76,67	78,39	79,28	80,60	81,12
	rozdíl	7,52	7,00	6,76	6,36	6,19	5,97
ČR – okres	muži	1,06	1,26	1,34	1,58	1,96	0,87
	ženy	1,07	0,58	1,69	1,14	1,16	1,68
Okres – kraj	muži	1,24	0,76	0,22	0,28	-0,01	1,37
	ženy	0,97	0,98	-0,15	0,89	0,86	0,37

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

Mezi nejvýznamnější změny, které se ve sledovaném období odehrály, patří nárůst naděje dožití ve věku 65 let. Naděje dožití ve věku 65 let mužů mezi roky 1991 a 2013 nejvíce vzrostla v okrese Ústí nad Labem. Nárůst byl 3,82 roku z 11,13 roku na 14,95. Republikový nárůst byl o 0,2 roku nižší a krajský o 0,5 roku nižší. V případě žen byl také nejvyšší nárůst ve sledovaném okrese, a to o 3,9 roku z 14,91 na 18,79. Republikový nárůst byl nižší o 0,4 roku a krajský o 0,8.

Tab. 7: Naděje dožití ve věku 65 let, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, ČR, obě pohlaví, vybrané roky

		1991	1995	2000	2005	2010	2013
Okres	muži	11,13	12,53	13,37	13,59	14,36	14,95
	ženy	14,91	15,75	16,02	16,95	18,58	18,79
	rozdíl	3,78	3,22	2,65	3,36	4,22	3,84
Kraj	muži	11,05	11,79	12,71	13,16	14,29	14,35
	ženy	14,67	15,24	16,08	16,51	17,46	17,80
	rozdíl	3,62	3,45	3,37	3,35	3,17	3,45
ČR	muži	11,97	12,64	13,70	14,44	15,30	15,58
	ženy	15,61	16,10	17,14	17,75	18,72	19,08
	rozdíl	3,64	3,46	3,44	3,31	3,42	3,50
ČR – okres	muži	0,84	0,11	0,33	0,85	0,94	0,63
	ženy	0,70	0,35	1,12	0,80	0,14	0,29
Okres – kraj	muži	0,08	0,74	0,66	0,43	0,07	0,60
	ženy	0,24	0,51	-0,06	0,44	1,12	0,99

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

3.2.2. Kojenecká úmrtnost

Kojenecká úmrtnost se od počátku devadesátých let dvacátého století také významně měnila. Česká republika zaznamenala pokles o více než 75 %, tedy z 10,4 ‰ v roce 1991 na 2,5 ‰ v roce 2013. Tato hodnota řadí Českou republiku mezi nejvyspělejší země na světě v tomto ukazateli. V okrese Ústí nad Labem došlo v úmrtnosti do jednoho roku také k velkému poklesu. Ten činil přibližně 60 %, a tedy nedosahoval takové úrovně jako ve zbytku státu. Na začátku sledovaného období byla kojenecká úmrtnost 10,5 ‰ a poklesla na 4 ‰. Lze tedy říci, že v okrese Ústí nad Labem dochází k pomalejšímu snižování tohoto ukazatele úmrtnosti.

Tab. 8: Kvocient kojenecké úmrtnosti (0–364 dnů; v ‰), okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj, ČR, vybrané roky

	1991	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Okres	10,5	10,0	7,0	6,5	2,9	7,0	6,5	4,0
Kraj	11,9	11,3	5,9	7,4	4,9	4,6	4,0	3,6
ČR	10,4	7,7	4,1	3,4	2,7	2,7	2,6	2,5

Zdroj: Demografické ročenky okresů, krajů a ČR, ČSÚ

3.2.3. Pravděpodobnosti úmrtí

Nárůst naděje dožití při narození byl způsoben poklesem pravděpodobnosti úmrtí ve většině pětiletých skupin. Pravděpodobnosti úmrtí ve věkových skupinách 10–79 let se mezi prvním (1991–1995) a posledním (2009–2013) pozorovaným obdobím dostaly na úroveň předchozí pětileté věkové skupiny. U žen toto s jistotou tvrdit nelze. Změny úrovně úmrtnosti lze pozorovat u většiny věkových skupin. Největší relativní pokles u mužů byl zaznamenán ve věkové skupině 5–9 let, a to o více než 80 %. U opačného pohlaví byla nejvyšší změna ve věku 15–19 let. V tomto věku pravděpodobnost úmrtí klesla na 40 % původní hodnoty.

V prvním pozorovaném období byly pravděpodobnosti úmrtí mužů ve věku 10–64 let řádově dvakrát až téměř čtyřikrát vyšší než u žen. Od věku 65 let se tento rozdíl snižoval. V posledním pozorovaném období došlo ke snížení rozdílu v pravděpodobnosti úmrtí mezi muži a ženami ve věku 0–49 let. Od věku 50 let docházelo k rozšiřování rozdílu, i když jen drobnému.

Tab. 9: Pravděpodobnosti úmrtí podle věku a pohlaví (na 1 000 osob), okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Věk	Muži					Ženy					Index 09–13/91–95		Index muži/ženy	
	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006–2010	2009–2013	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006–2010	2009–2013	muži	ženy	1991–1995	2009–2013
0	11,7	7,4	7,8	4,9	4,4	10,3	7,7	4,1	4,5	5,9	38	57	113	74
1–4	3,6	1,5	0,6	1,5	0,9	1,1	1,2	1,2	1,0	0,7	24	70	336	117
5–9	1,2	0,7	1,0	0,7	0,2	0,7	0,8	1,1	0,7	0,3	13	47	187	52
10–14	1,4	1,0	0,9	0,6	0,9	0,6	0,5	1,4	0,0	0,4	66	67	212	209
15–19	4,3	3,9	2,5	1,6	1,4	1,3	1,2	1,4	0,7	0,5	32	40	336	264
20–24	6,3	5,6	5,2	4,4	4,0	2,3	1,6	1,2	1,5	1,5	63	68	278	257
25–29	8,8	5,1	4,6	3,1	3,9	3,5	3,0	1,0	1,6	2,5	44	71	249	154
30–34	11,2	7,6	4,7	6,4	4,5	2,9	3,3	2,8	2,3	2,4	40	85	389	182
35–39	12,8	11,6	10,2	8,1	7,8	4,6	5,3	2,8	2,9	3,5	61	76	277	221
40–44	23,2	21,5	13,8	12,9	14,8	9,3	9,0	9,1	5,1	6,8	64	73	250	219
45–49	33,7	30,3	30,1	21,1	21,6	15,3	14,2	11,6	11,3	12,4	64	81	220	174
50–54	57,9	47,4	48,5	46,8	41,0	23,7	24,6	18,0	20,2	15,5	71	65	244	264
55–59	87,5	84,0	84,0	64,2	66,3	38,0	32,7	28,1	30,9	28,2	76	74	230	235
60–64	142,1	129,8	109,6	109,2	102,3	67,5	55,4	50,9	44,5	46,3	72	69	210	221
65–69	201,7	177,6	172,3	143,9	138,3	110,5	104,5	84,5	74,0	68,3	69	62	182	202
70–74	291,4	266,1	246,9	210,3	196,1	177,2	152,6	139,7	105,4	104,6	67	59	164	188
75–79	411,9	370,5	355,4	306,9	285,8	296,3	253,2	237,6	197,6	178,5	69	60	139	160
80–84	556,5	495,8	502,5	441,2	423,0	461,5	397,7	391,2	328,0	306,7	76	66	121	138
85–89	703,7	628,6	665,9	600,8	585,3	657,9	580,3	588,5	523,6	496,5	83	75	107	118
90–94	825,6	750,6	808,8	754,1	743,0	822,2	758,7	776,2	732,4	708,1	90	86	100	105

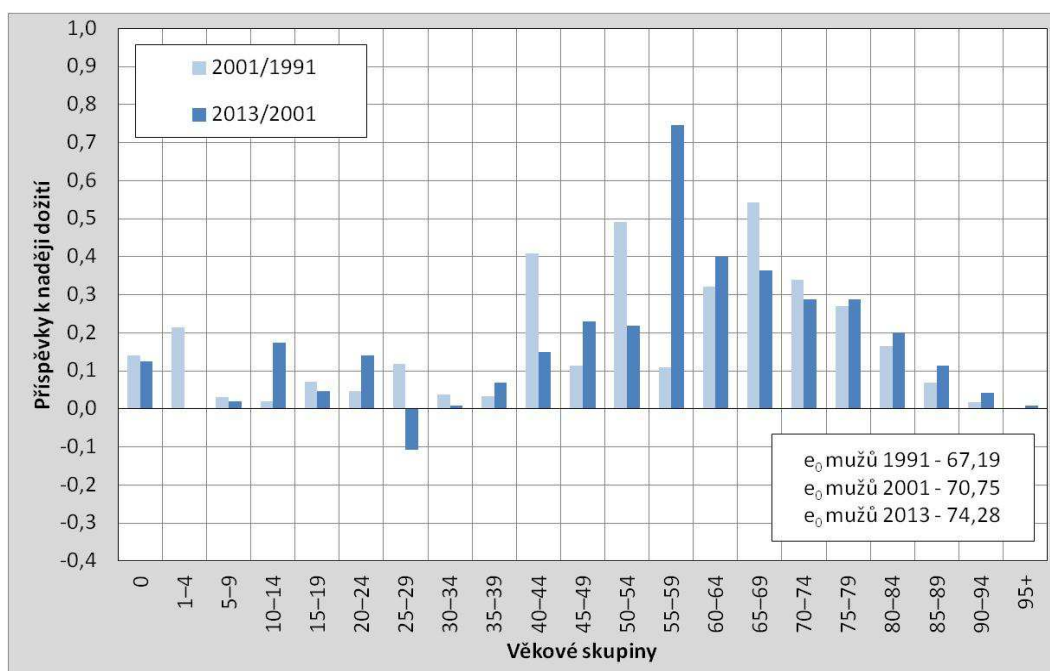
Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

3.2.4. Příspěvky věkových skupin

Ke zvýšení naděje dožití při narození mužů mezi roky 1991 a 2001 v okrese Ústí nad Labem došlo především ve věkových skupinách 40–44 let, 50–54 let a 65–69 let. Nejvyšší příspěvek ke změně naděje dožití při narození činil 0,54 roku (tj. 15,2 % z celkového nárůstu) ve věkové skupině 65–69 let. Nejnižší příspěvek byl za skupinu ve věku 95 let a starších, který se blížil nule. Příspěvky mezi roky 2001/1991 a 2013/2001 byly nejvýraznější ve skupině 55–79 let. Nejvíce přispěla skupina 55–59 let a to 0,75 roku. Relativně byl tento příspěvek 21,15 % celého nárůstu střední délky života při narození mužů v období 2013/2001. Nejméně přispěla věková skupina 25–29 let.

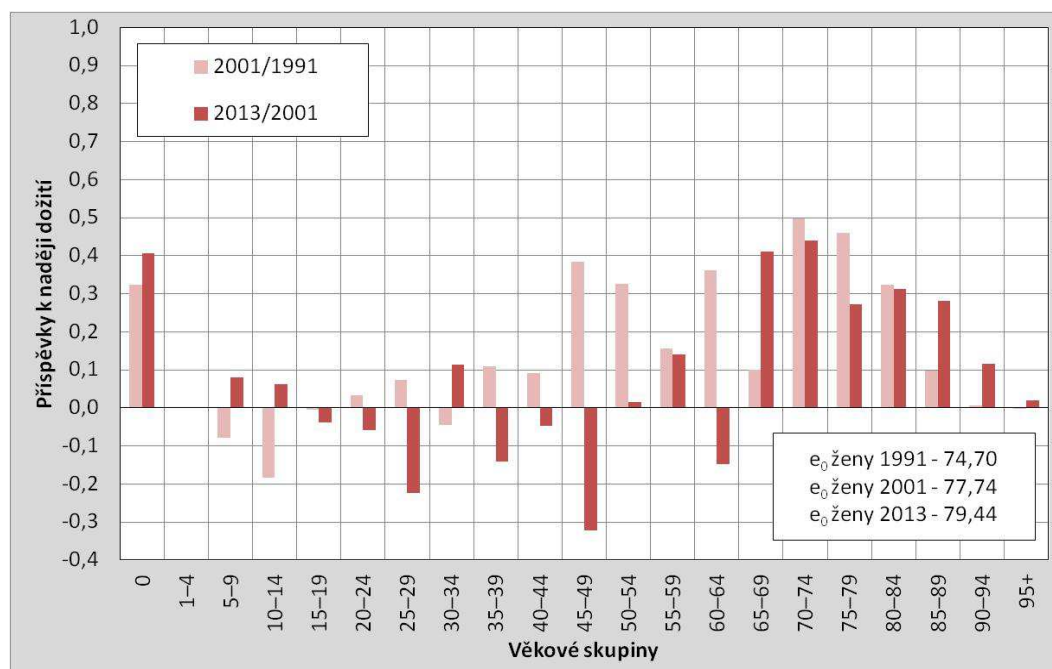
Rozložení příspěvků k naději dožití při narození žen se velmi liší od mužů. U žen v období mezi roky 1991 a 2001 nejvíce přispívaly věkové kategorie 70–84 let, 45–54 let a 60–64 let. Oproti mužům se ženy v přesném věku 0 podílely ve vyšší míře. Nejvyšší příspěvek měla kategorie 70–74 let, a to 0,50 roku (tj. 16 % z celkového nárůstu mezi roky 1991 a 2001). Nejnižší příspěvek byl v kategorii ve věku 10–14 let. Příspěvek této věkové kategorie byl záporný v hodnotě 0,18 roku. V období 2013/2001 došlo ke změnám. Osoby ve věkové kategorii 65–89 let a ve věku 0 měly nejvýraznější příspěvek. Nejvyšší příspěvek měly osoby v kategorii 70–74 let, a to 0,44 roku (tj. 26 % z celkového nárůstu naděje dožití žen při narození mezi roky 2001 a 2013). Nejvyšší záporné příspěvky měly osoby ve věkových skupinách 25–29 let, 35–39 let a 45–49 let. Díky zvýšení úmrtnosti v těchto věkových skupinách byla změna naděje dožití při narození mezi roky 2001 a 2013 nižší než mezi roky 1991 a 2001. Nejvyšší příspěvek byl ve věku 70–74, a to 0,44 roku (tj. 26 % z celkového nárůstu období mezi roky 2001 a 2013).

Obr. 8: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, okres Ústí nad Labem, muži, 2001/1991 a 2013/2001

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

Obr. 9: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, okres Ústí nad Labem, ženy, 2001/1991 a 2013/2001

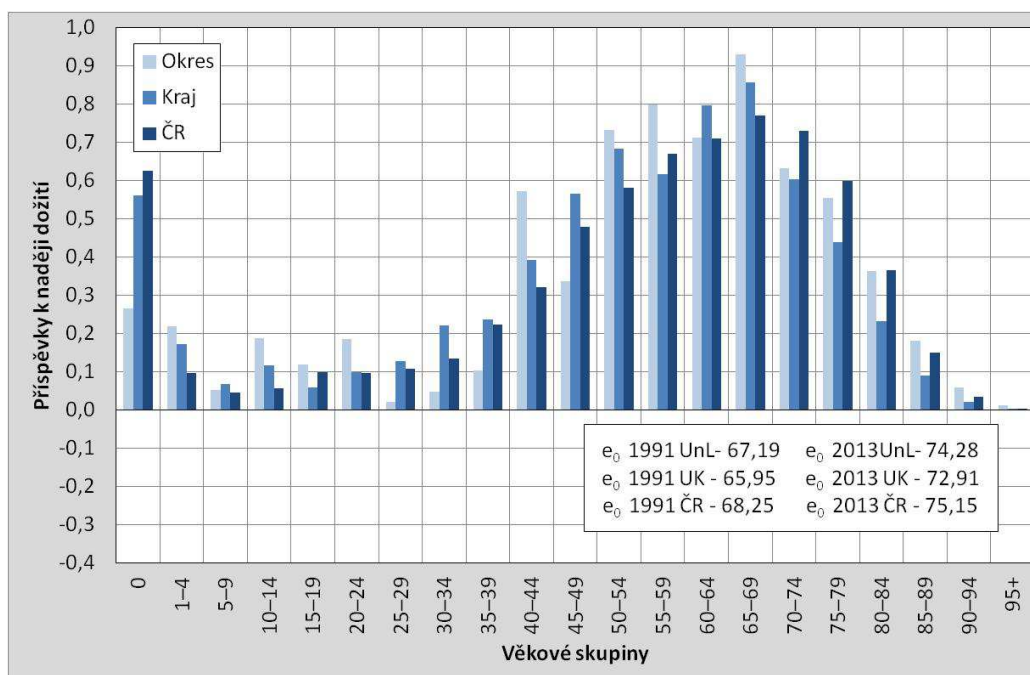
Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

Naděje dožití při narození mužů se v okrese Ústí nad Labem navýšila za celé sledované období o 7,1 roku. V Ústeckém kraji vzrostla naděje dožití při narození mužů o necelých 7 let, tedy velmi podobně jako republikový průměr. Nejvyšší přínos pro nárůst naděje dožití měly v okrese osoby ve věku 50–79 let a 40–44 let. Rozložení příspěvků je podobné jako v celé

republiky. Avšak s rozdílem, že do věku 69 let jsou přírůstky v okrese vyšší než u republikového průměru. Příspěvky věkových skupin 70–84 let jsou vyšší v ČR. V Ústeckém kraji a okrese jsou příspěvky k naději dožití mnohem vyšší než republikový průměr ve věkových kategoriích 40–69 let. Příspěvky věkových skupin 1–34 let a osob starších 85 let jsou nízké u všech třech sledovaných jednotek.

Na rozdíl od mužů nárůst naděje dožití žen v okrese Ústí nad Labem nepřevyšoval republikový ani krajský průměr. Nárůst u okresu činil 4,74 roku, tedy o 0,60 roku méně než v případě kraje a o 0,61 méně než v případě republikového průměru. Nejvyšší příspěvky k naději dožití měly ženy ve věku 65–84 let. V porovnání s muži je tedy skupina, která se nejvíce podílí na nárůstu naděje dožití při narození, užší a starší. U žen je příspěvek ve věku 0 vyšší než u mužů. Velký rozdíl je, že u žen má nejvyšší příspěvek k naději dožití ve věku 0 okres a u mužů republika. Velmi nízké či záporné příspěvky mají osoby ve věku 1–44 let a osoby ve věku 95 let a více.

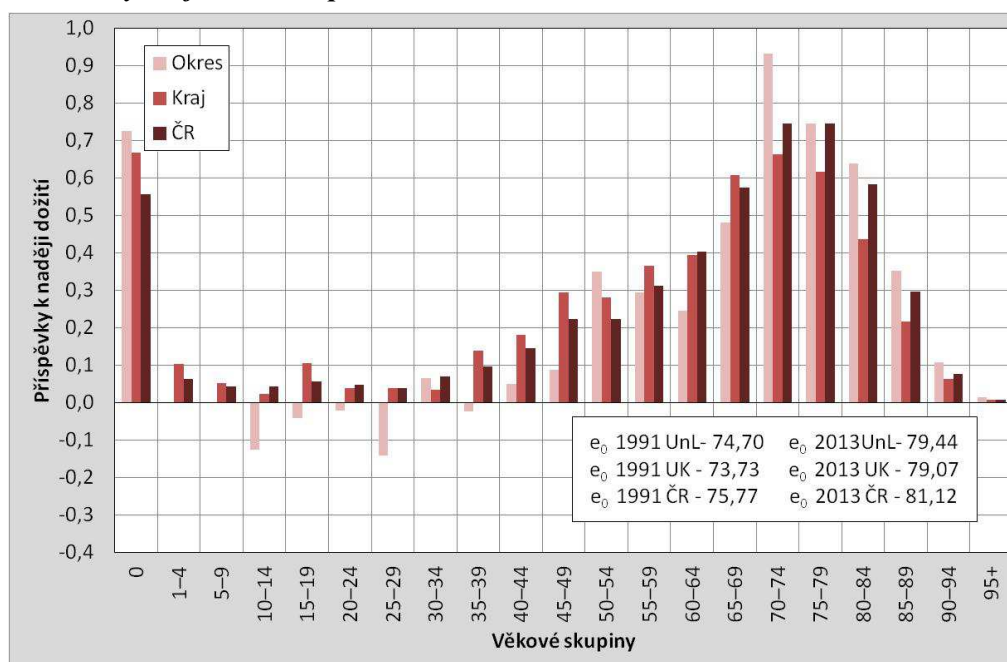
Obr. 10: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, muži, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj a Česká republika, 2013/1991

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

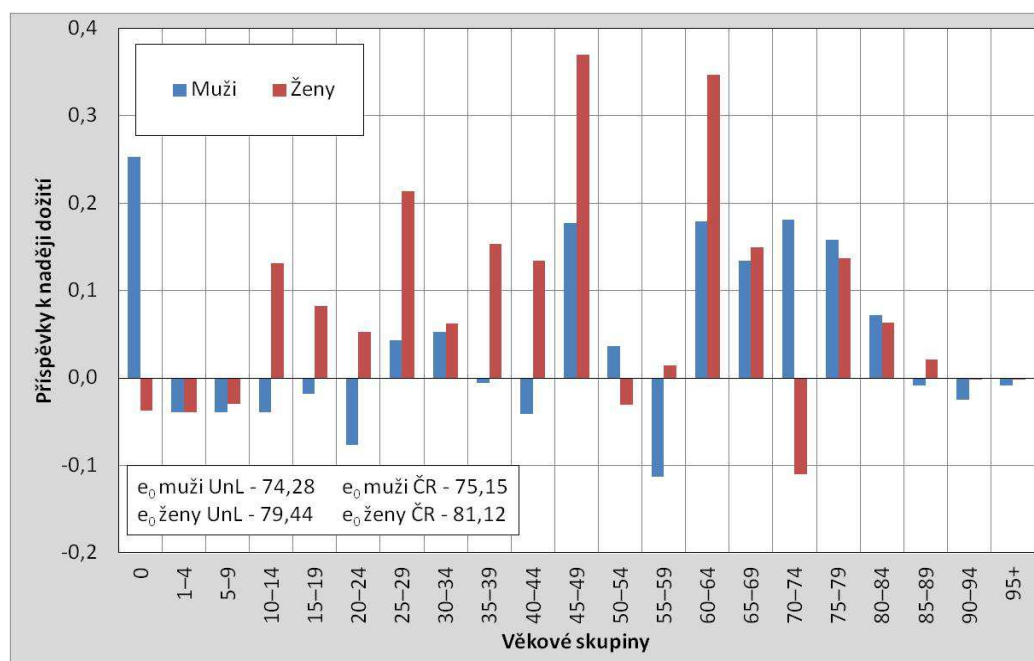
Obrázek 12 zobrazuje příspěvky k naději dožití při narození mezi okresem Ústí nad Labem a ČR v roce 2013. Rozdíl mezi ČR a okresem je 0,87 roku. Nejvyšší příspěvek k rozdílu mezi ČR a okresem u mužů je ve věku 0 o hodnotě 0,25 roku. K vyšší naději dožití mužů ČR oproti okresu také velmi přispívají skupiny ve věku 45–49 let a 60–79 let. Úmrtnostní poměry ve věku 1–24 let jsou lepší u okresu. U žen je rozdíl v naději dožití při narození mezi ČR a okresem 1,68 roku. K vyšší naději dožití v ČR oproti okresu přispívají především věkové skupiny 10–49 let, 60–69 let a 75–79 let. V okrese jsou lepší úmrtnostní poměry ve věku 0–9 let.

Obr. 11: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, ženy, okres Ústí nad Labem, Ústecký kraj a Česká republika, 2013/1991

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

Obr. 12: Příspěvky věkových skupin ke změně naděje dožití při narození, ČR/okres Ústí nad Labem, obě pohlaví, 2013

Zdroj: Vlastní výpočet, neveřejná databáze ČSÚ

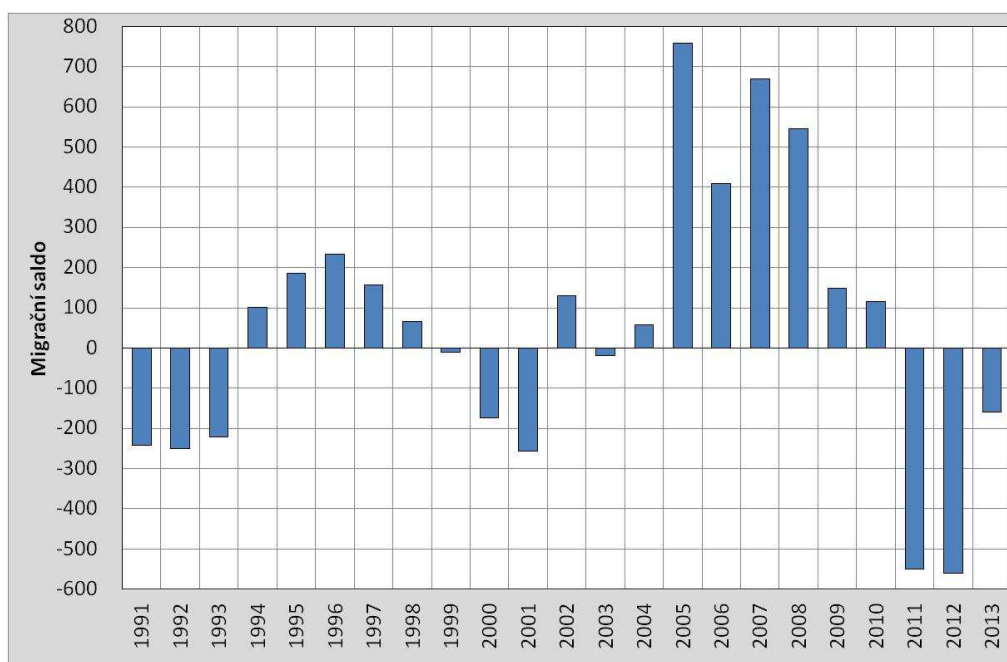
3.3 Migrace

Mezi zásadní události patří otevření hranic po roce 1989. Podle Bartoňové (2008, s. 73) se charakter migrace během devadesátých let výrazně změnil. Od toho roku se lidé mohli svobodně stěhovat za hranice státu, ale zároveň docházelo k návratu emigrantů. Nejdříve přišla návratová imigrace následovaná kompenzační migrací v důsledku rozdělení Československa. Okres Ústí nad Labem zastihlo několik změn ve struktuře migrace. Změny ve vnitřní migraci jsou nejspíše způsobeny změnami v odvětvové struktuře spojené s transformačními procesy (Bartoňová, 1997).

Severočeské pohraničí se díky svému poválečnému vývoji a skladbě průmyslu stalo místem s vyšším počtem cizinců, nejvíce původem z východních zemí, převážně Vietnamu. Tento region byl cílem značné části cizinců přicházejících do České republiky. Česko pro ně původně představovalo pouze transitní zemi do vyspělejší západní Evropy. Na konci 90. let se pro ně stala Česká republika ale také zemí cílovou. (Marková, 2010).

Migrační saldo v okrese Ústí nad Labem prošlo mnoha změnami. Vývoj migračního salda můžeme rozdělit do pěti období. V prvním období mezi roky 1991 a 1993 bylo migrační saldo záporné, okres ztratil přes 700 osob. Druhé období trvalo do roku 1998 a lze ho charakterizovat jako migračně ziskové. Zisk ve druhém období činil téměř 750 osob. Třetí období proběhlo mezi roky 1999 a 2004. Toto období bylo charakteristické změnami v průběhu. Během něj okres migračně ztratil přibližně 270 obyvatel. Čtvrté období mezi roky 2005 a 2010 bylo z hlediska migrace pro okres nejvíce příznivé. Migrační zisk činil 2 650 osob. Poslední období mělo opačný trend než předcházející. Okres byl migračně velmi ztrátový (1 270 obyvatel), ale hodnota v roce 2013 naznačuje, že opět dochází ke změně v migračním chování obyvatelstva v tomto regionu.

Obr. 13: Migrační saldo, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Zdroj: Demografická ročenka okresů, ČSÚ

Okres Ústí nad Labem byl za celé sledované období migračně ziskový. Dle statistiky okres migračně získal přibližně 1 100 obyvatel. Tato hodnota může být nepřesná z důvodu problematiky registrace zahraniční emigrace. Migrační obrat, počet přistěhovaných a počet vystěhovaných osob, se v průběhu let měnil. Nejvyšší hodnota byla zaznamenána v roce 2008, a to 4 478 osob.

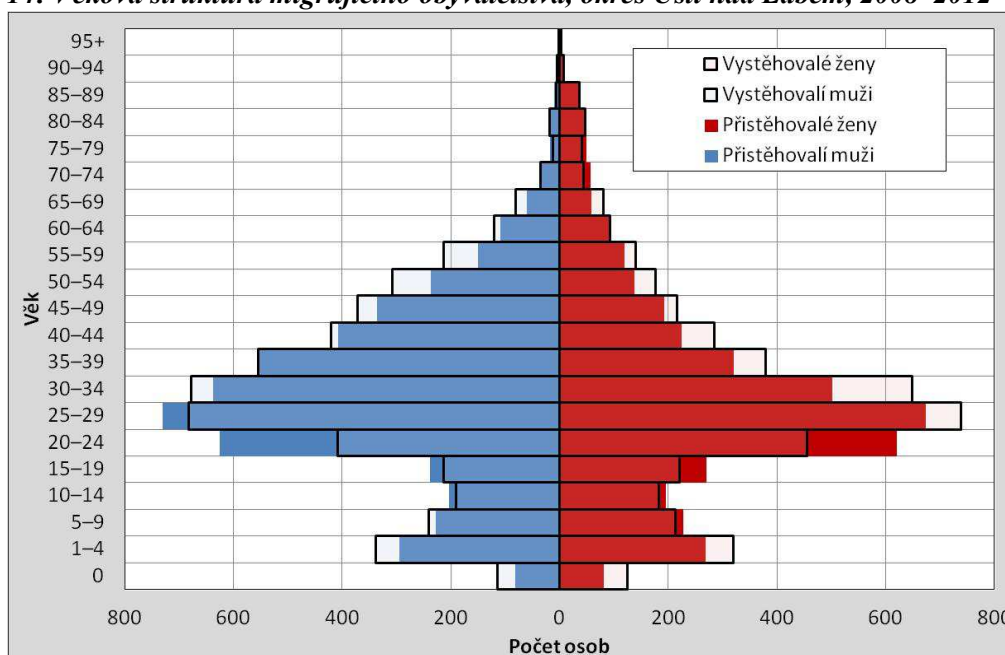
Tab. 10: Charakteristiky migrace, okres Ústí nad Labem, 1991–2013

Ukazatel	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Přistěhovalí	1486	1265	1144	1188	1280	1234	1245	1259	1151	1102	1286	1967
Vystěhovalí	1727	1516	1366	1086	1094	1000	1089	1194	1162	1275	1543	1836
M. obrat	3213	2781	2510	2274	2374	2234	2334	2453	2313	2377	2829	3803
M. saldo	241	251	222	-102	-186	-234	-156	-65	11	173	257	-131
Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Přistěhovalí	1970	1956	2418	2235	2574	2259	1918	1975	1499	1512	1744	
Vystěhovalí	1989	1898	1659	1825	1904	1713	1769	1859	2049	2072	1904	
M. obrat	3959	3854	4077	4060	4478	3972	3687	3834	3548	3584	3648	
M. saldo	19	-58	-759	-410	-670	-546	-149	-116	550	560	160	

Zdroj: Demografická ročenka okresu Ústí nad Labem, ČSÚ

Na obrázku 14 je zobrazena pohlavně věková struktura migrujícího obyvatelstva mezi roky 2008 a 2012. Nejpočetnější skupiny migrujícího obyvatelstva jsou ve věku 20–39 let. V těchto věkových skupinách převládali vystěhovalí nad přistěhovanými s výjimkou věkové skupiny 20–24 let. Převahu vystěhovaných lze pozorovat i ve věku od 40 do 69 let. Ve věku 14 let a méně bylo saldo záporné (–142 osob). Ve věku 15–64 let se více osob vystěhovalo než přistěhovalo (migrační saldo –144). V seniorském věku, za který je zpravidla považován věk 65 let a více, bylo také záporné saldo, ale velmi malé o počtu 13 osob.

Obr. 14: Věková struktura migrujícího obyvatelstva, okres Ústí nad Labem, 2008–2012

Zdroj: vlastní zpracování, neveřejná databáze ČSÚ

Kapitola 4

Prognóza obyvatelstva ve věku 65+

Pro určení potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory je třeba znát počet osob, které jsou jejich potenciálními klienty. Autorovým záměrem bylo využít prognózu Projekce obyvatelstva v Ústeckém kraji do roku 2050 (Český statistický úřad, 2014a). Tato prognóza navazuje na Projekci obyvatelstva České republiky do roku 2100 (Český statistický úřad, 2013). Prognóza kraje je obdobně jako prognóza České republiky založena na demografické struktuře obyvatelstva k 1. 1. 2013 podle pohlaví a jednotek věku (Němečková a Štyglerová, 2014). Na rozdíl od předešlé krajské prognózy byla zahrnuta také migrace. Vliv migrace nelze zcela opomenout. Prognóza je počítána pouze v jedné variantě, která odpovídá střední variantě celorepublikové prognózy a byla vypočtena komponentní metodou s jednoletým projekčním krokem podle jednotek věku (Český statistický úřad, 2014b). V tabulkových výsledcích jsou k nalezení pouze pětileté věkové intervaly. Průběh následného vývoje byl založen na předpokládaných změnách relevantních demografických ukazatelů migrace, úmrtnosti a plodnosti (Fiala a Langhamrová, 2014).

Autor se rozhodl výše popisovanou prognózu pro svou práci nevyužít ze dvou důvodů. Prvním důvodem byla existence pouze střední varianty, a tím nedostatečné vyjádření neurčitosti prognostických výsledků možného vývoje. Druhým důvodem bylo, že Ústecký kraj není homogenní v hladinách úmrtnosti obyvatelstva. K tomuto poznatku autor dospěl z práce Markové (2010).

Autor se rozhodl vypracovat vlastní prognózu vývoje obyvatelstva okresu Ústí nad Labem ve věku 65 a více let. Jako práh zvolil rok 2013 a horizont rok 2035. Pro potřeby této práce je třeba znát pouze pravděpodobný vývoj obyvatelstva ve věku 65 a více. To vedlo k zjednodušení konstrukce samotné prognózy, protože nebylo třeba uvažovat porodnost.

4.1 Základní předpoklady prognózy

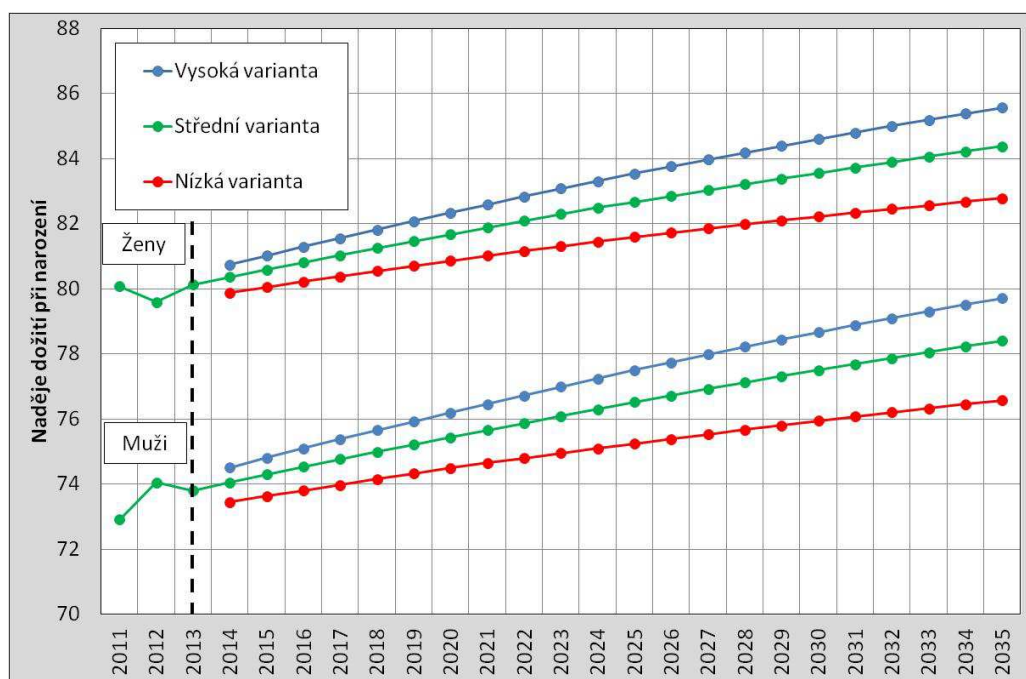
4.1.1. Očekávané změny úmrtnosti

Při prognózování vývoje úmrtnosti autor vycházel z analýzy v kapitole 3 a Prognózy populačního vývoje České republiky na období 2008–2070 (Burcin a Kučera, 2010). V analyzovaném období naděje dožití při narození průběžně stoupala u obou pohlaví. U mužů

došlo k nárůstu o 7,09 roku a u žen o 4,74 roku (tab. 6). Tento vývoj byl velmi podobný jako u republikového průměru. Naděje dožití při narození mužů bude pravděpodobně stoupat z hodnot kolem 74 let v roce 2014 na hodnotu 78,4 let v roce 2035. Naděje dožití žen při narození bude pravděpodobně stoupat z hodnot kolem 80 let v roce 2014 na hodnotu 84,4 let v roce 2035. Rozdíl v naději dožití při narození mužů a žen by se měl mírně snížit na necelých 6 let v roce 2035. Autor vychází z předpokladu, že vývoj naděje dožití při narození v okrese bude mít obdobný průběh, jako stanovil Burcin a Kučera (2010) ve své prognóze s přihlédnutím k vzájemnému charakteru v období 1991–2013 (tab. 6)

Z důvodů vyjádření neurčitosti byly sestaveny tři varianty prognózy. Úroveň úmrtnosti byla v okrese Ústí nad Labem prognózovaná vedle střední varianty také v nízké a vysoké variantě. Všechny tři varianty počítají se snižující se úrovní úmrtnosti, každá s jinou intenzitou. Dle vysoké varianty pravděpodobně naděje dožití mužů při narození dosáhne v roce 2035 hodnoty 79,71 let a žen 85,58 let. V nízké variantě dosáhne naděje dožití při narození mužů v roce 2035 hodnoty 76,58 let a žen 82,79 let.

Obr. 15: Očekávaný vývoj naděje dožití při narození, obě pohlaví, 2011–2035, okres Ústí nad Labem

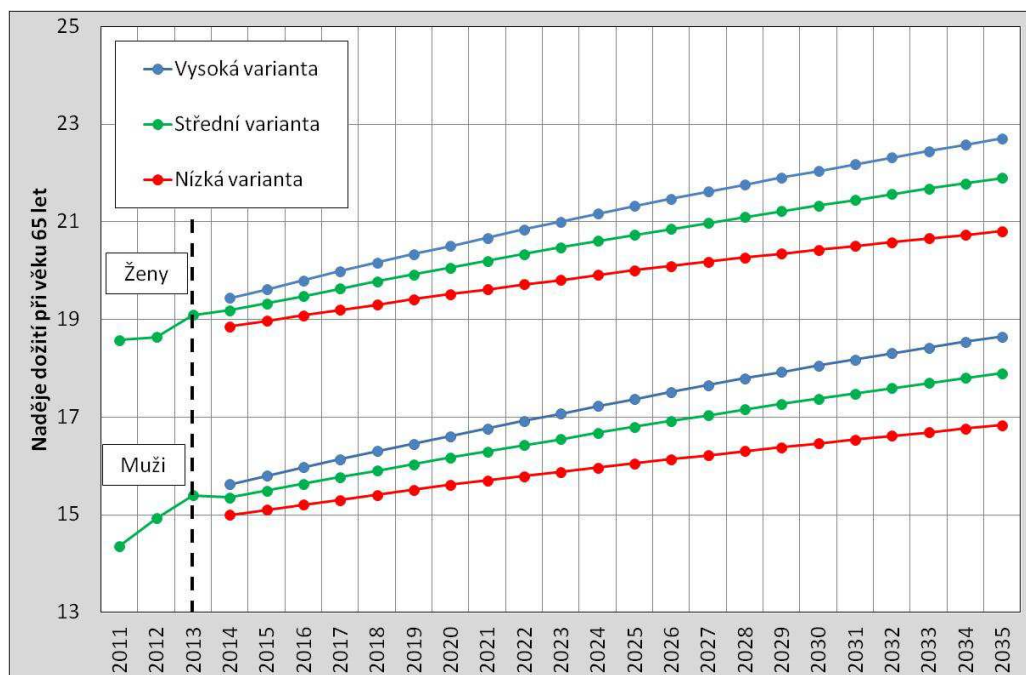
Zdroj: Vlastní výpočty

Tato prognóza počítá s nárůstem naděje dožití i v seniorském věku, tj. 65 let. Dle střední varianty by mělo dojít k nárůstu naděje dožití u mužů mezi roky 2014 a 2035 o 2,54 roku na hodnotu 17,89 let. Naděje dožití žen ve věku 65 let by se měla zvýšit o 2,71 roku na hodnotu 21,89 let. Dle vysoké varianty by se měla zvýšit naděje dožití ve věku 65 let mužů o 3 roky na 18,6 let a žen o 3,3 roku na 22,7 let. Dle nízké varianty by se měla zvýšit naděje dožití ve věku 65 let mužů zvýšit o 1,8 roku na 16,8 roku a žen o přibližně 2 roky na 20,8 roku.

Na obrázku 17 jsou zobrazeny očekávané příspěvky k naději dožití mezi roky 2014 a 2035. Tato prognóza očekává nejvyšší míru zlepšení úrovně úmrtnosti především od věku 40 let.

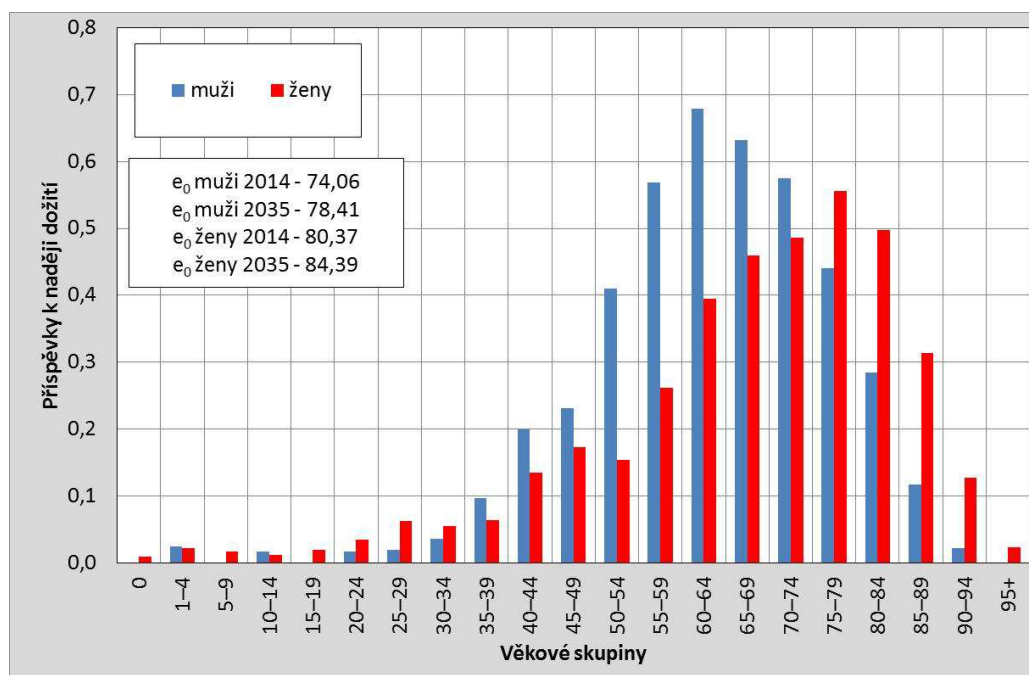
U mužů v okrese Ústí nad Labem se očekává, že nejvyšší příspěvky k naději dožití při narození budou mít věkové skupiny 50–84 let. Příspěvky žen jsou očekávány ve vyšších věkových skupinách. Nejvyšší by měly mít ženy ve věkových skupinách 60–89 let. V přílohách 1 a 2 jsou zobrazeny grafy porovnávající očekávané křivky úmrtnosti (qx).

Obr. 16: Očekávaný vývoj naděje dožití ve věku 65 let, obě pohlaví, 2011–2035, okres Ústí nad Labem

Zdroj: vlastní výpočty

Obr. 17: Očekávané příspěvky k naději dožití při narození 2035/2014, okres Ústí nad Labem, střední varianta

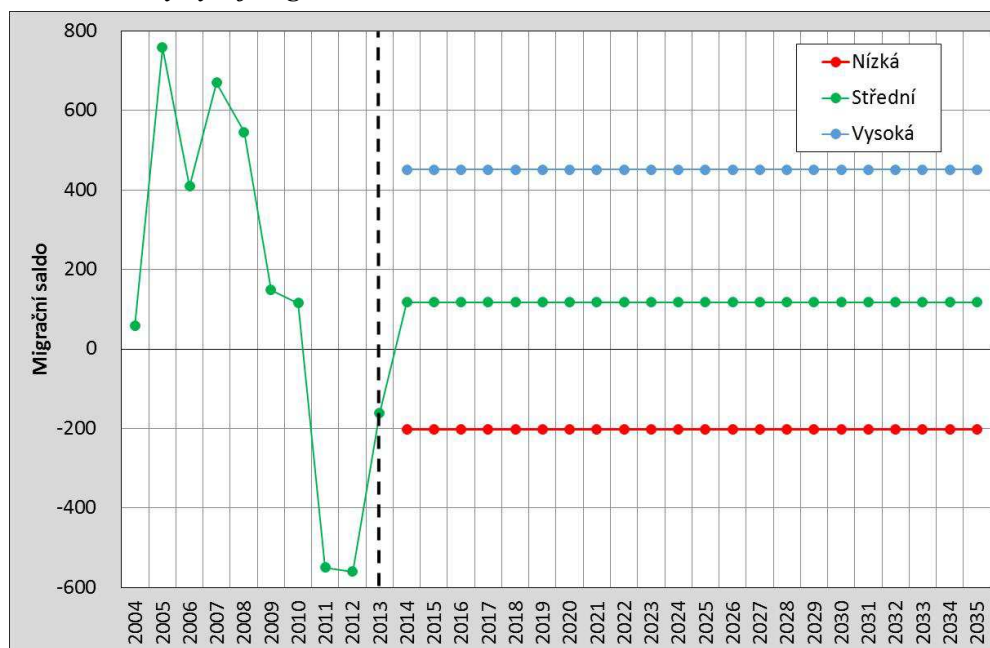

Zdroj: vlastní výpočty

4.1.2. Předpokládaný vývoj migrace

Při prognóze parametrů migrace autor vychází z kapitoly 3.3. Migrace byla prognózovaná ve třech pravděpodobnostních variantách odděleně pro pohlaví. Parametry migrace jsou konstantní po celé sledované období. Pohlavně věková struktura přistěhovalých a vystěhovalých vychází z období 2008–2012 (obr. 14). Pro konstrukci parametrů migrace byl využit desetiletý průměr. Střední varianta předpokládá migrační saldo 175 osob. Nízká varianta předpokládá saldo –100 osob a vysoká 450 osob.

Obr. 18: Očekávaný vývoj migračního salda, 2011–2035, okres Ústí nad Labem

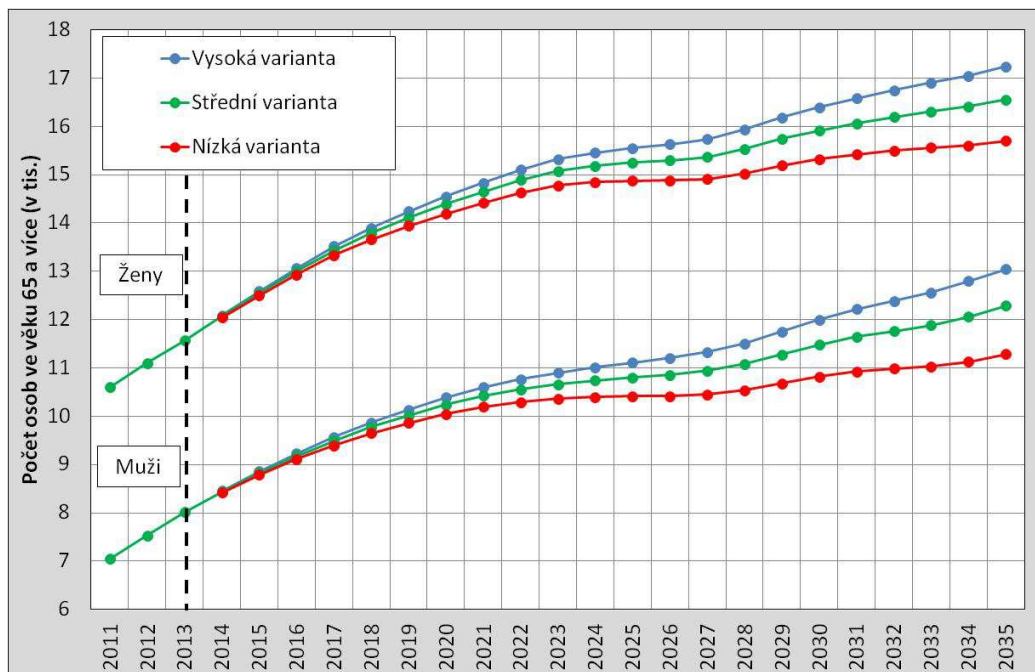

Zdroj: vlastní výpočty

4.2 Základní výsledky prognózy

4.2.1. Očekávaný vývoj početního stavu seniorů

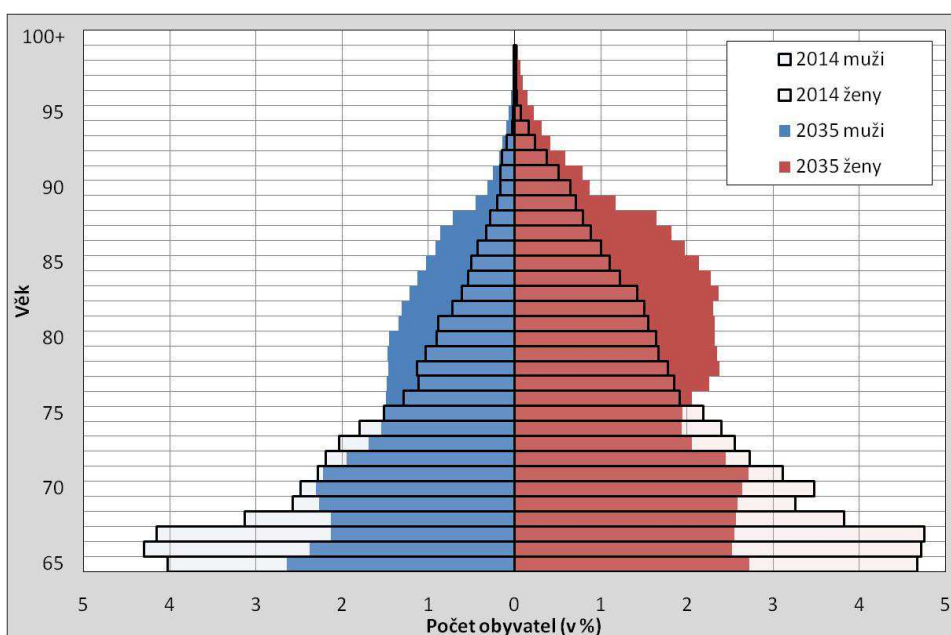
V okrese Ústí nad Labem bude pravděpodobně docházet k nárůstu počtu osob ve věku 65 a více let ve všech třech variantách u obou pohlaví. Počet osob věku 65 a více let dosáhl v roce 2013 hodnoty 8,0 tisíc mužů a 11,5 tisíce žen. Dle střední varianty by měl počet osob stoupnout na 12,3 tisíce mužů a 16,5 tisíce žen do roku 2035. V případě mužů se jedná o navýšení o 53 % a v případě žen o 43 %. V nízké variantě v roce 2035 by mělo být 11,3 tisíce mužů a 15,7 tisíce žen. Ve vysoké variantě by mělo být v roce 2035 13,0 tisíc mužů a 17,2 tisíce žen.

Obr. 19: Očekávaný vývoj počtu seniorů, obě pohlaví, okres Ústí nad Labem, 2011–2035

Zdroj: vlastní výpočty

4.2.2. Očekávané změny věkové struktury

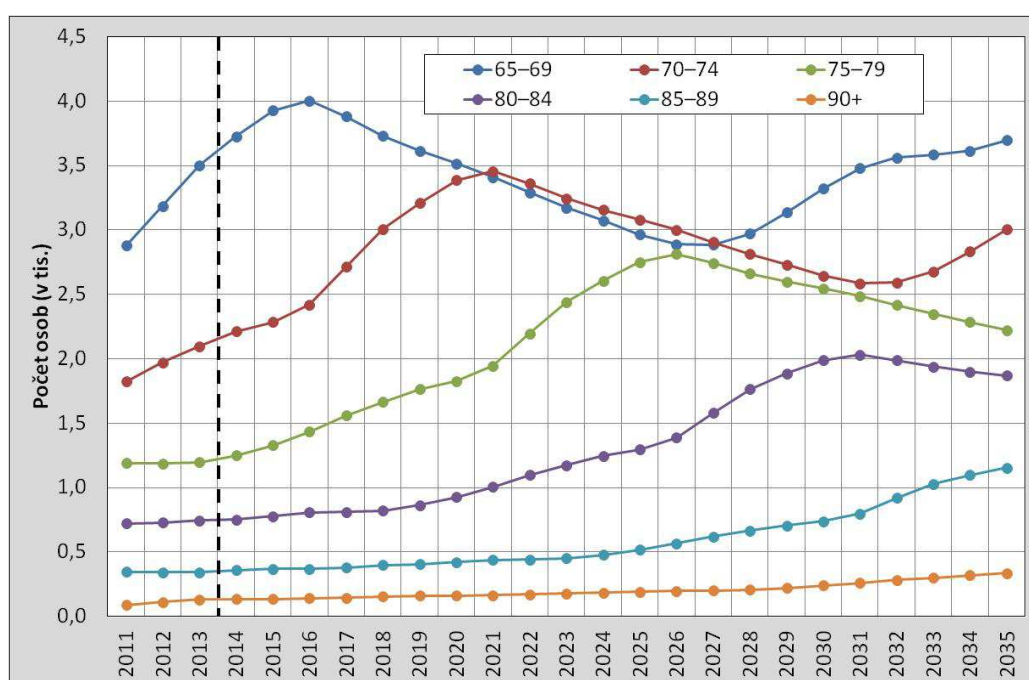
Nepoměr mužů a žen ve věku 65 let a více se bude pravděpodobně snižovat. V roce 2013 byl v okrese Ústí nad Labem index maskulinity ve věku 65 a více let 69,3, a tedy na 100 žen připadalo 69 mužů. Dle střední varianty by měl index maskulinity ve věku 65 a více let stoupnout v roce 2025 na hodnotu 70,9 a v roce 2035 na hodnotu 74,2.

Obr. 20: Porovnání věkové struktury, 2014 a 2035, okres Ústí nad Labem

Zdroj: vlastní výpočet

Téměř v celém prognózovaném období s výjimkou období let 2021–2026 autor očekává, že nejpočetnější věková skupina mezi seniory muži bude 65–69 let. Dle projekčních výpočtů dosáhne svého maxima (4 000 osob) v roce 2016. Po roce 2015 se očekává pokles až do roku 2026, kdy dosáhne svého minima (2 900 osob). Po zbytek prognózovaného období by měla opětovně narůstat. U věkových kategorií 70–74, 75–79 a 80–84 let se vyskytuje podobný trend, ale s pětiletými zpožděními a menší intenzitou způsobenou vymíráním populace. Ve vyšších kategoriích je tento trend téměř nepatrný v důsledku menšího poklesu pravděpodobnosti úmrtí a malého počtu osob.

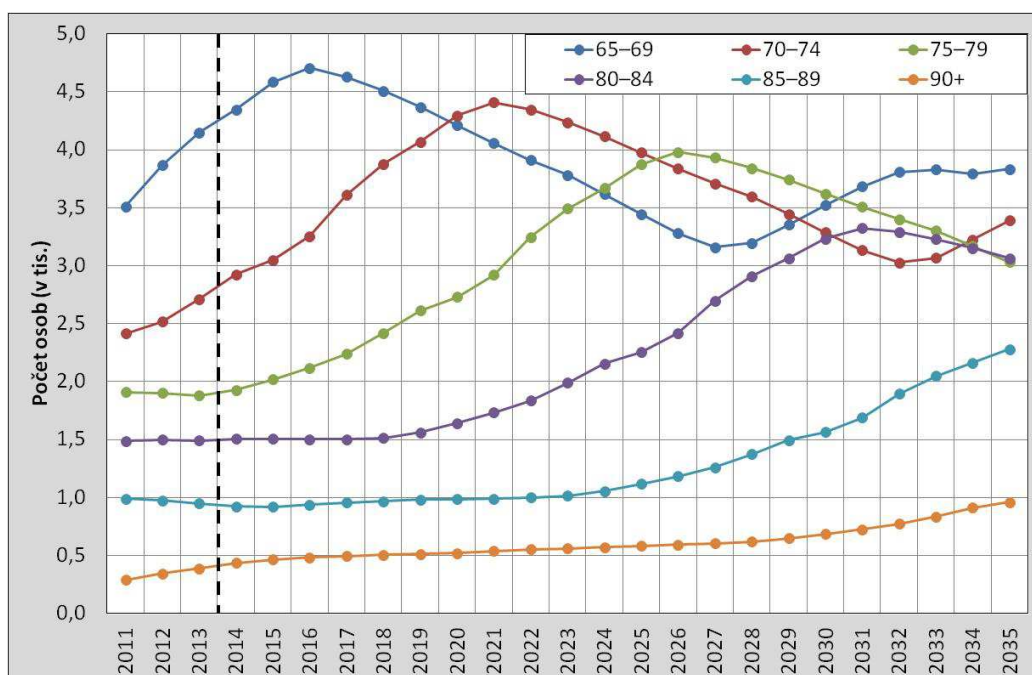
Obr. 21: Očekávaný vývoj počtu osob podle věkových skupin, muži, okres Ústí nad Labem, 2011–2035, střední varianta

Zdroj: vlastní výpočty

Na prahu prognózy je nejpočetnější věková skupina žen 65–69 let. Obdobně jako u mužů v této kategorii je očekáván nárůst až do maxima v roce 2016. Od roku 2017 by měl nastat pokles velikosti v této věkové skupině až do roku 2027. Od roku 2028 je očekáván opětovný velikostní nárůst této věkové skupiny. V případě žen, i vyšší věkové skupiny následují totožný trend s přibližně pětiletými zpožděními, a to včetně věkové skupiny 90 let a starších. Tato nejvyšší věková skupina je velmi důležitá pro tuto práci. Ženy ve věku 90 a více let jsou dle zjištění Chýlové (2009) v zařízeních s péčí o seniory ve své věkové skupině nejvíce procentuálně zastoupeny. Autor očekává, že tato věková skupina naroste oproti roku 2013 téměř na 250 %.

Obr. 22: Očekávaný vývoj počtu osob podle věkových skupin, ženy, okres Ústí nad Labem, 2011–2035, střední varianta

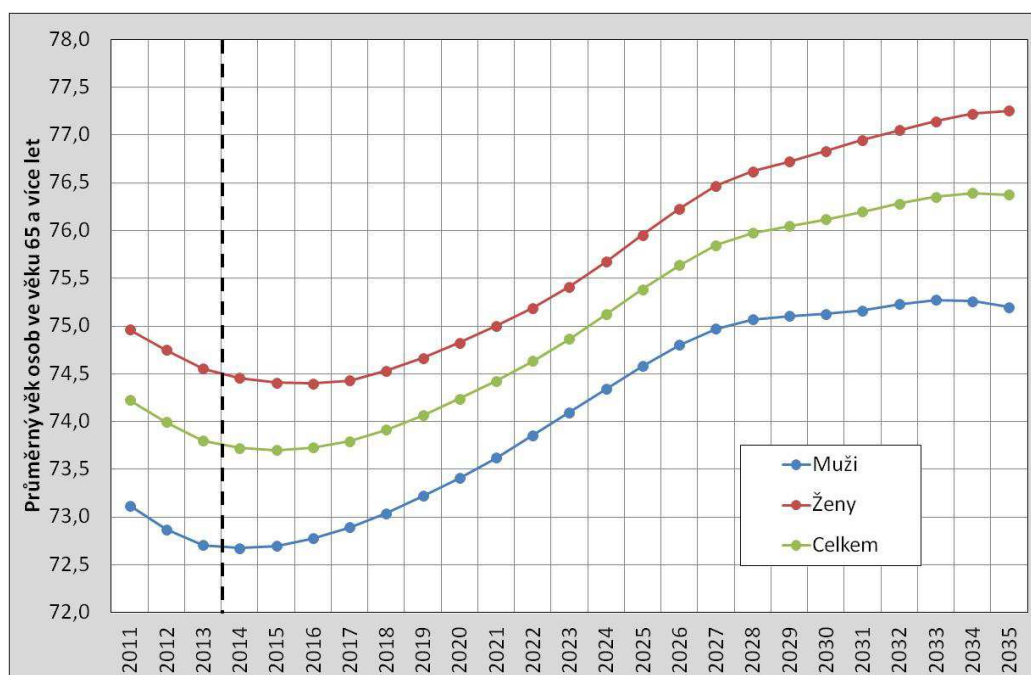

Zdroj: vlastní výpočty

V České republice dlouhodobě téměř lineárně narůstá průměrný věk. Na základě tohoto faktu by se dalo předpokládat, že nárůst průměrného věku budeme pozorovat i u obyvatelstva ve věku 65 a více v nedaleké budoucnosti. Tento předpoklad se jeví jako lichý. Mezi roky 2011 a 2021 můžeme ve sledovaném okrese (obr. 23) pozorovat konvexní křivky znamenající dočasný pokles průměrného věku seniorů v tomto období. K podobnému dočasnému poklesu došla i Dubcová (2010) v okrese Nový Jičín. Tento pokles je zapříčiněn vstupem početných ročníků z poválečného období do nejnižší věkové skupiny, z které je tento průměr počítán (viz obr. 21 a 22). Od roku 2015 prognóza očekává nárůst průměrného věku na základě přesouvání výše zmíněného ročníku do vyšších věků a snižováním pravděpodobnosti úmrtí spojenou s nárůstem naděje dožití. Očekávaný nárůst by měl být nejprudší mezi roky 2016 a 2027. Po roce 2027 by mělo dojít ke zpomalení nárůstu a v případě mužů i zastavení růstu průměrného věku osob ve věku 65 a více let.

Při pohledu na snižující se průměrný věk, by se nabízela úvaha, že se sníží poptávka po zařízeních s péčí o seniory. Dle autorova názoru k tomu nedojde z důvodu, že snížení průměrného věku bylo způsobeno vstupem velmi početné věkové kategorie do výpočtu, nikoliv absolutním poklesem počtu osob v ostatních věkových skupinách. Ve většině věkových kategorií od věku 75 let dochází ke stagnaci či početnému růstu, přičemž z těchto kategorií je relativně více uživatelů zařízení s péčí o seniory dle empirických zjištění pohlavně věkových struktur uživatelů pobytových zařízení s péčí o seniory (Chýlová, 2009; Dubcová, 2010).

Obr. 23: Očekávaný vývoj průměrného věku seniorů, okres Ústí nad Labem, 2011–2035, střední varianta

Poznámka: průměrný věk byl počítán z věkových kategorií 65–100 let.

Zdroj: vlastní výpočty

Z dlouhodobého hlediska by mělo docházet k růstu počtu seniorů i ve vyšších věkových skupinách. Proto se autor domnívá, že dojde k navýšení poptávky po zařízeních s péčí o seniory především v druhé polovině prognózovaného období.

Kapitola 5

Institucionální péče o seniory

První část páté kapitoly se věnuje problematice bydlení pro seniory. V úvodu je popsán vývoj systému péče o seniory až do současnosti. Vývoj od 90. let minulého století je charakteristický snahou o transformaci systému sociální péče. Důležitým milníkem je zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách (Česko, 2006). Tento zákon předefinoval ubytovací zařízení pro seniory. V druhé a třetí části této kapitoly je zhodnocen přístup obce a kraje k problematice stárnutí obyvatelstva. V předposlední části se text věnuje ubytovacím zařízením pro seniory. Jako poslední část kapitoly byl zařazen odhad potřebné kapacity ubytovacích zařízení v okrese Ústí nad Labem.

5.1 Legislativní rámec péče o seniory

Od padesátých let minulého století v našem státě fungoval sovětský model sociálního zabezpečení, kdy veškeré sociální služby poskytoval stát. Systém byl nastaven tak, aby občan spoléhal na stát. Občan nebyl motivován k vlastní aktivitě. Systém byl výrazně zaměřen na ústavní péči. Po roce 1989 začaly vznikat nestátní organizace nabízející i jiné sociální služby. Systém stále preferoval ústavní péči (Matoušek, 2007). Do roku 2006 existovaly tři typy pobytových zařízení pro seniory. Byly to domovy důchodců, penziony pro důchodce a domy s pečovatelskou službou. Tato zařízení byla legislativně ošetřena zákonem č. 100/1988 Sb. o sociálním zabezpečení (Československo, 1988).

Domovem důchodců bylo myšleno ústavní zařízení se zdravotní a sociální péčí pro občany důchodového věku, kteří vzhledem ke svému zdravotnímu stavu potřebovali komplexní péči. Tato zařízení nabízela ubytování v zařízeném pokoji, celodenní stravování, úklid, praní prádla, ošetrovatelskou a rehabilitační péči, včetně hospicové péče o umírající, v rozsahu potřeb jednotlivých obyvatel domu (Matoušek, 2001).

Penziony pro důchodce byly určeny pro občany, kteří byli schopni vést poměrně samostatný život pod sociálním dohledem. Nabízely bytové jednotky pro jednotlivce i manželské páry důchodového věku. Klienti si mohli obytnou jednotku zařídit vlastním vybavením (Matoušek, 2001).

Domovy s pečovatelskou službou byla zařízení péče pro seniory, kteří jsou schopni vést poměrně samostatný život pod sociálně zdravotním dohledem. Klienti měli k dispozici vlastní bytovou jednotku. Tento druh zařízení především zajišťoval denní pečovatelskou službu poskytující pomoc v péči o domácnost klienta a pomoc při aktivitách denního života (Matoušek, 2001).

V roce 2007 vstoupil platnost zákon č. 108/2006 o sociálních službách. Tento zákon sebou přinesl řadu významných změn. Tyto změny se týkají nejen sociálních služeb, ale i sociálních dávek. Zákon ale neřeší otázku dostupnosti služeb, ani jejich potřebnou kapacitu (Matoušek, 2007).

V zákoně o sociálních službách již není definován domov s pečovatelskou službou, ale jedná se o byty ve vlastnictví obce, o nichž také sama obec rozhoduje. To znamená, že přiděluje tyto byty na základě předem stanovených kritérií jednotlivým žadatelům o tento druh bydlení, s nimiž pak uzavírá běžnou nájemní smlouvu. Pro uzavírání smluv k bytům v domech s pečovatelskou službou nejsou stanovena žádná speciální pravidla. Uzavírání nájemních smluv k bytům jako takovým se řídí obecnou úpravou nájmu bytu podle občanského zákoníku. Pojem bytů v domech zvláštního určení definován není. Přitom se předpokládá, že obyvatelům těchto bytů zvláštního určení bude poskytována sociální služba podle § 40 zákona o sociálních službách, tedy pečovatelská služba. Tato sociální služba je obyvatelům domu s pečovatelskou službou poskytována na základě smlouvy uzavřené mezi konkrétním uživatelem a poskytovatelem sociální služby. Je třeba ale upozornit, že občanský zákoník podmiňuje uzavření nájemní smlouvy v domech s byty zvláštního určení, například čerpáním sociální služby, ani nevylučuje (Odbor 22, 2014).

Dle zákona o sociálních službách (Česko, 2006) je domov pro seniory definován takto: „v domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc fyzické osoby.“ Služba obsahuje pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy, poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, aktivizační činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje za úplatu.

Domovy se zvláštním režimem jsou dle zákona o sociálních službách (Česko, 2006) definovány takto: „v domovech se zvláštním režimem se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického duševního onemocnění nebo závislost na návykových látkách, a osobám se stařeckou, Alzheimerovou demencí a ostatními typy demencí, které mají sníženou soběstačnost z důvodu těchto onemocnění, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby. Režim v těchto zařízeních při poskytování sociálních služeb je přizpůsoben specifickým potřebám těchto osob.“

5.2 Přístup Ústeckého kraje k institucionální péči pro seniory

Kraj je zřizovatel sociálních služeb v rámci přenesené působnosti státní správy. Krajský úřad vede registr poskytovatelů sociálních služeb, kterým bylo vydáno rozhodnutí o registraci. Kraj

rozhoduje o poskytnutí oprávnění vznikající registrací sociální služby. Zajišťuje dostupnost informací o možnostech a způsobech poskytování sociálních služeb na svém území. Zpracovává střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou poskytovány sociální služby, a informuje obce na svém území kraje o výsledcích zjištěných v procesu plánování (Česko, 2006).

Krajský úřad vypracoval v roce 2002 Koncepci rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje (Krajský úřad Ústeckého kraje, 2002). Koncepce vznikla v souvislosti s návrhem převodu zřizovatelských funkcí některých ústavů sociální péče pro zdravotně postižené a pro seniory na Ústecký kraj a s potřebou zmapovat kvalitu a kvantitu poskytovaných služeb sociální péče ústavního typu v kraji.

Z tohoto dokumentu vyplývá například snaha o rovné podmínky a stejné příležitosti uživatelů i poskytovatelů sociálních služeb, podpora integrace ohrožených skupin obyvatel a uživatelů sociálních služeb, začlenění do běžného života společnosti, seberealizace a uplatnění ve společnosti, předcházení jejich sociálnímu vyloučení, uplatňování principu subsidiarity v sociálních službách, uplatňování metody komunitního plánování. Ze zprávy také vyplývá, že v roce 2002 měl Ústecký kraj v kategorii domovů důchodců deficit více než 2 000 míst. Na závěr je v dokumentu uvedeno, že v souladu s principem subsidiarity nebude kraj rozšiřovat zřizovatelské funkce o další zařízení pro seniory. Kraj přenechá problematiku kapacit pouze na obcích a pomocí svých služeb bude jen vykrývat potřeby, kde je obec nebude moci poskytnout.

V roce 2012 vyšel střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2012–2013 (Ústecký kraj, 2012). Dle tohoto plánu v okrese Ústí nad Labem v březnu 2011 bylo 9 domovů pro seniory a 6 domovů se zvláštním režimem o kapacitě 1 070, respektive 110 lůžek. Součástí plánu je upozornění na stárnutí obyvatelstva a zvyšování počtu obyvatel ve věku 65 let a starších. Tento dokument předpokládá další rozvoj pobytových zařízení pro seniory. Dle plánu proběhl nárůst poptávky o umístění do domovů pro seniory mezi roky 2006 a 2009 o 58 %. Také tvrdí, že je dlouhodobý nedostatek lůžek v zařízení pro seniory, zejména v domovech se zvláštním režimem. Jako své cíle a opatření uvedl zajištění dostupných a kvalitních pobytových služeb pro seniory tj. zajištění odpovídající kapacity služeb domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem.

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2014–2017 (Ústecký kraj, 2014) byl schválen v únoru 2014. Tento plán dokumentuje počet domovů pro seniory a domovů se zvláštním režimem o počtu 8, respektive 3 o kapacitě 870, respektive 116 lůžek. Oproti předcházejícímu plánu je to pokles o 200 lůžek v případě domovů pro seniory a nárůst o 6 lůžek v kapacitě domovů se zvláštním režimem. Plán na předchozí období předpokládal nárůst kapacity. Dle uvedených hodnot, lze usoudit nenaplnění této koncepce. V části týkající se cílů a opatření již nenajdeme záměr rozvoje pobytových služeb pro seniory. Novým záměrem je odklon od institucionálního poskytování sociálních služeb k deinstitucionalizaci. Navazuje tak na Koncepci podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné druhy sociálních služeb (Odbor 22, 2007).

5.3 Přístup města Ústí nad Labem k institucionální péči o seniory

Demografický vývoj je pro každý region specifický, a proto je nutno mít pro správné zhodnocení potřeb regionu informace specifické pro daný region, nikoli stát nebo kraj jako celek. Vzhledem k tomu, že ve většině oblastí České republiky dochází k mírnějšímu či rychlejšímu stárnutí populace, měly by se jednotlivé regiony na tuto situaci dopředu připravit ve svých strategických cílech a zhodnotit budoucí potřeby z hlediska sociálních a zdravotních služeb apod. (Fiala a Langhamrová 2014).

V Ústí nad Labem je přístup k plánování sociálních služeb formou komunitního plánování. Metoda komunitního plánování je forma nekončícího nebo cyklického procesu vyjadřující kontinuitu s dřívějšími procesy plánování rozvoje sociálních služeb na území obcí, zpravidla s rozšířenou působností (Pospíšil, 2013). Ústí nad Labem bylo první město v ČR, které začalo s komunitním plánováním (Magistrát města Ústí nad Labem, 2007).

Nejnovější vydání komunitního plánu (číslo 5), je na období 2014–2017 (Centrum komunitní práce Ústí nad Labem, 2014). V části zabývající se péčí o seniory se uvádí následující cíle. Podpora udržení a další rozvoj stávajících sociálních služeb, podpora transformace stávajících lůžek domovů pro seniory na lůžka se zvláštním režimem. Plán se zaměřuje na podporu terénní pečovatelské služby a rozšíření domácí hospicové péče. Tento materiál předkládá návrh na vyhledání lokality a vznik zařízení pro nízkopříjmové skupiny obyvatel. Jako společný cíl pro všechny oblasti sociálních služeb si pokládá vypracování koncepce sociálního bydlení, zajištění sociálních služeb na podporu bydlení a zajištění kapacit bydlení pro rizikové cílové skupiny.

Výše uvedené plány a strategie, lze shrnout tak, že vedení kraje i města Ústí nad Labem nepočítá s dalším nárůstem kapacity zařízení s péčí o seniory.

5.4 Zařízení v okrese

Tato část práce je věnována analyzování pobytové péče o seniory. V okrese Ústí nad Labem se nachází 8 zařízení poskytující pobytové služby (tab. 11). Ve městě Ústí nad Labem se nachází 5 zařízení. Po jednom zařízení je v obcích Chabařovice, Chlumecko a Velké Březno. Celková kapacita zařízení k 14. dubnu 2015 byla 986 lůžek z toho 146 v domovech se zvláštním režimem.

Nejvyšší kapacitu ze zařízení s pobytovou péčí o seniory v okrese Ústí nad Labem disponuje Domov pro seniory Orlická s kapacitou 190 lůžek. Nejmenším zařízením je Dům pokojného stáří sv. Ludmily s kapacitou 36 lůžek. Zřizovatelem Domu pokojného stáří sv. Ludmily je Oblastní charita Ústí nad Labem. Zřizovatelem ostatních zařízení je statutární město Ústí nad Labem.

Tab. 11: Zařízení pobytové péče o seniory v okrese Ústí nad Labem, 2015 (k 14.4.)

Zařízení	Obec	Kapacita
Domov pro seniory Bukov	Ústí nad Labem	122
Domov pro seniory Dobětice	Ústí nad Labem	168
Domov pro seniory Chlumec	Chlumec	65
Domov pro seniory Krásné Březno	Ústí nad Labem	153
Domov pro seniory Orlická	Ústí nad Labem	190
Domov pro seniory Severní Terasa	Ústí nad Labem	160
Domov pro seniory Velké Březno	Velké Březno	92
Dům pokojného stáří sv. Ludmily	Chabařovice	36
Celkem		986

Zdroj: Katalog sociálně-zdravotních služeb města Ústí nad Labem

5.5 Odhad potřebné kapacity zařízení s péčí pro seniory

V této podkapitole je odhadnut vývoj potřebné kapacity v zařízeních s péčí o seniory na základě prognózy obyvatelstva do roku 2035 v okrese Ústí nad Labem, která je prezentována v kapitole 5 a normativů, které jsou představeny v kapitole 2.2.

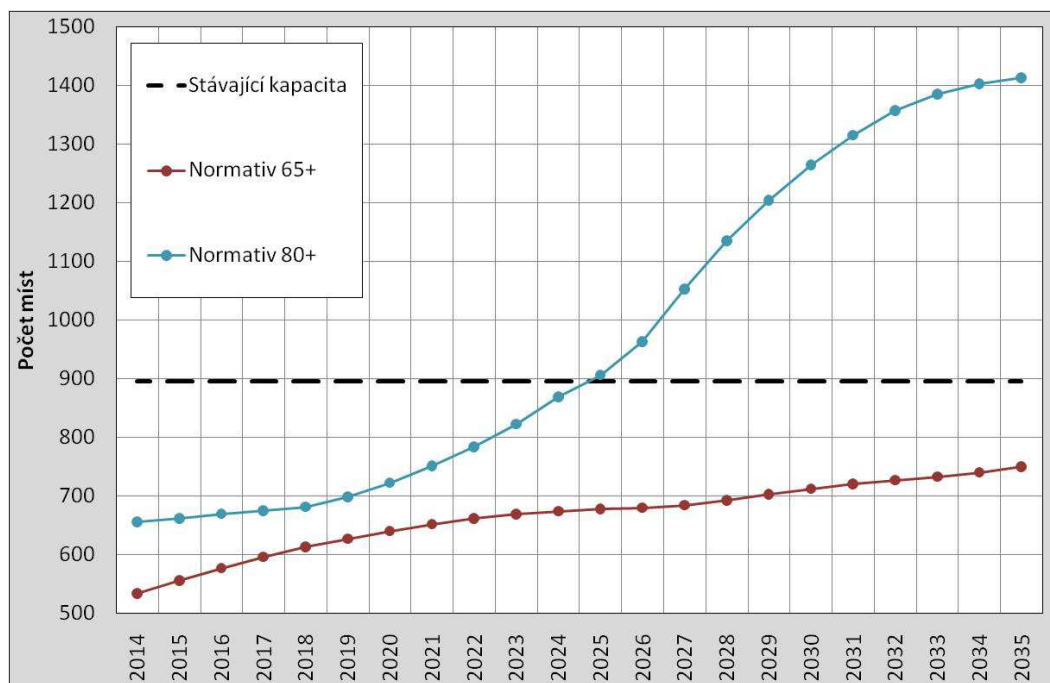
Do výpočtu odhadu vstupovaly očekávané počty obyvatel ve věku 65 a více let respektive 80 a více let v okrese Ústí nad Labem v roce 2035. Odhad je založen na několika předpokladech. Prvním předpokladem je, že se nebude měnit kvalita života ve stáří a normativ bude vhodný po celé prognózované období. Druhým předpokladem je, že se nebude měnit legislativní rámec sociální péče a nedojde k radikálnímu odklonu od institucionální péče k péči individuální. Z prognózy vstoupily do odhadu tři vývojové varianty, a tím jsou dány tři varianty odhadu potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory (příloha 3).

V roce 2015 (k 14. dubnu) byla kapacita zařízení pobytové péče o seniory v okrese Ústí nad Labem vyšší než odhadovaná v roce 2014. Autor se domnívá, že je to způsobeno spádovostí okresu Ústí nad Labem. V městě Děčín a přilehlé oblasti na jihovýchodě stejnojmenného okresu sousedícího s okresem Ústí nad Labem se nachází pouze jedno zařízení s kapacitou 101 míst. Sousední okres Teplice má kapacitu 285 míst. Okresy Děčín a Teplice jsou populačně srovnatelné s okresem Ústí nad Labem. Lze soudit, že nezanedbatelná část seniorů těchto dvou okresů využívá zařízení pobytové péče okresu Ústí nad Labem. Nerovnoměrnost ve vybavenosti regionů zařízeními s péčí o seniory je i ve Zlínském kraji (Lukácsová, 2010). Tato nerovnoměrnost, by neměla být překážkou ve využívání zařízení s péčí o seniory, protože institucionální péče nezná hranice okresů.

V celém prognózovaném období se očekává nárůst potřebné kapacity ve všech třech variantách odhadu. Dle normativu nor_{65+} by mělo dojít k nárůstu o přibližně 41 % mezi prvním a posledním rokem odhadu na přibližně 750 míst v zařízení s péčí o seniory (obr. 24). Tento růst by měl být téměř lineární po celé období. Při užití normativu, který se vztahuje k osobám ve věku 80 a více let dojdeme k diametrálně odlišnému výsledku, přibližně 1400 lůžek. Očekávaná potřebná kapacita by měla přesáhnout stávající v roce 2025. Tento výsledek je především dán očekávaným snížením pravděpodobnosti úmrtí ve vyšším věku spolu se vstupem silných

poválečných ročníků do věkové kategorie po roce 2025 (obr. 20 a 21), se kterou normativ nor_{80+} počítá.

Obr. 24: Očekávaný vývoj potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory, okres Ústí nad Labem, 2014–2035, střední varianta

Zdroj: vlastní výpočty

Je zřejmé, že když porovnáme výsledky odhadu očekávané potřeby zařízení s péčí o seniory a současné kapacity těchto zařízení v okrese Ústí nad Labem, dojdeme k závěru, že okres je v tuto chvíli dostatečně vybaven. Pokud nedojde k radikálnímu odklonu od institucionální péče a její částečnou nebo většinovou náhradou terenními službami, budou však kapacity zařízení s péčí o seniory v nepříliš vzdálené budoucnosti v okrese Ústí nad Labem nedostatečné.

Kapitola 6

Závěr

Hlavním cílem předkládané bakalářské práce bylo zdokumentovat institucionální péči o seniory v okrese Ústí nad Labem a provést odhad potřebné kapacity v zařízeních s péčí o seniory do roku 2035. Součástí páté kapitoly je souhrn strategií a plánů samospráv, do jejichž kompetence sociální péče spadá. Jako výchozí rámec pro odhad potřebné kapacity bylo vypracování prognózy obyvatelstva ve věku 65 a více let s prahem v roce 2013 a horizontem v roce 2035. Tato prognóza vycházela z analýzy vybraných složek populačního vývoje v okrese Ústí nad Labem mezi roky 1991 a 2013.

V úvodu práce si autor položil tři výzkumné otázky. První otázka se zabývala populačním vývojem okresu Ústí nad Labem v letech 1991–2013. Informace vycházející ze zpracování této otázky sloužily jako podklad pro tvorbu prognózy obyvatelstva ve věku 65 a více let ve vybraném okrese. Struktura obyvatelstva okresu Ústí nad Labem je velmi podobná republikové struktuře. Výjimku tvoří poválečná generace, která je relativně početnější. Tato pravděpodobně výjimka vznikla z důvodu poválečného doosidlování severočeského pohraničí. Struktura obyvatelstva okresu Ústí nad Labem byla také porovnáována se strukturou Ústeckého kraje. Na základě ukazatele naděje dožití při narození, lze tvrdit, že v okrese Ústí nad Labem nedochází k takovému zlepšení úmrtnostních podmínek jako u republiky v případě mužské populace. U ženské části populace se úmrtnostní podmínky vyvíjí lépe a konvergují k republikovým. V okrese Ústí nad Labem došlo k menšímu snížení kojenecké úmrtnosti než v případě republiky. Ve sledovaném období došlo k nárůstu naděje dožití při narození mužů o 7 let. Nejvíce se na tomto zlepšení podílelo snížení úrovně úmrtnosti osob ve věku 40–79 let. Naděje dožití žen při narození narostla přibližně o 5 let. Největší podíl na tomto nárůstu mělo snížení úrovně úmrtnosti osob ve věku 45–89 let a děti ve věku 0. Během sledovaného období došlo několikrát ke změně migračního chování obyvatelstva. Celkově byl okres Ústí nad Labem za celé sledované období migračně ziskový.

Druhá otázka se týkala přístupu samosprávy ke kapacitě zařízení s péčí o seniory. V roce 2002 vydal kraj Koncepti rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje (Krajský úřad Ústeckého kraje, 2002). V tomto dokumentu přiznává, že si je vědom nedostatečné kapacity v domovech pro seniory. Proklamuje, že v souladu s principem subsidiarity nebude rozšiřovat kapacity a tuto činnost přenechá nižším samosprávním jednotkám. V roce 2012 Ústecký kraj vydal střednědobý plán rozvoje sociálních služeb (Ústecký kraj, 2012), kde uvedl několik opatření pro zajištění

kapacity kapacit v domovech pro seniory. V aktuálním vydání plánu rozvoje sociálních služeb od těchto opatření však upustil. Město Ústí nad Labem řeší problematiku sociálních služeb formou komunitního plánování. Komunitní plánování je moderní přístup a Ústí nad Labem bylo jeho průkopníkem v České republice. Nejnovější páté vydání komunitního plánu má za cíl transformaci lůžek v domovech pro seniory v lůžka zařízení se zvláštním režimem. V souhrnu samosprávy nemají v záměru další rozšiřování kapacit zařízení s péčí o seniory.

Třetí otázka měla za cíl odhadnout potřebnou kapacitu v zařízeních s péčí o seniory do roku 2035. Pro potřeby zodpovězení této otázky byla zpracována prognóza obyvatelstva ve věku 65 a více let v okrese Ústí nad Labem ve třech variantách. Tato prognóza vycházela z kapitoly 3 a prognózy České republiky (Burcin a Kučera, 2010). Z této prognózy v kapitole 5 vyplývá, že počet obyvatel ve věku 65 a více let bude narůstat. Za použití normativu, který je vysvětlen v kapitole 2.2, byla odhadnuta potřebná kapacita pro rok 2014 nižší, než aktuálně je současný počet lůžek. Odhad předpokládá nárůst potřebné kapacity v roce 2035 na 750 míst ve střední variantě za použití normativu nor_{65+} . Při odhadu za použití normativu nor_{80+} by měla být potřebná kapacita 1400 míst. Na závěr této práce by autor chtěl upozornit, že v nedaleké budoucnosti by kapacity pro tento typ služeb mohly být nedostatečné.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BARTOŇOVÁ, Dagmar. 1997. Migrace. In: *Populační vývoj České republiky 1996*. Praha: Demoart, s. 55–65. ISBN 8090215459.
- BARTOŇOVÁ, Dagmar. 2008. Počet a složení obyvatelstva. In: *Populační vývoj České republiky 2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, s.15–23. 978-80-86561-46-2.
- BARTOŇOVÁ, Dagmar. 2008. Zahraniční migrace a cizinci v České republice. In: *Populační vývoj České republiky 2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, s.73–80. 978-80-86561-46-2.
- BAUMRUKOVÁ, Pavla. 1997. *Obce, města, regiony a sociální služby*. Vyd. 1. Praha: Socioklub, 271 s. ISBN 80-902-2601-9.
- BURCIN, Boris a Tomáš KUČERA. *Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2008–2070* [online]. Praha, 2010 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/8842/Prognoza_2010.pdf
- BURCIN, Boris a Tomáš KUČERA. Úmrtnost. In: *Populační vývoj České republiky 2007*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2008, s. 57–71. ISBN 978-80-86561-46-2.
- BURCIN, Boris, Klára HULÍKOVÁ a Daniel KOMÁNEK. *DeRaS documentation* [online]. 2012 [cit. 2015-06-03]. Dostupné z: http://deras.natur.cuni.cz/upload/soubor/original/DeRaS%20documentation_02_05_2012_Version_2.pdf
- CENTRUM KOMUNITNÍ PRÁCE V ÚSTÍ NAD LABEM. 2014. *5. Komunitní plán péče města Ústí nad Labem 2014–2017* [online]. [cit. 2015-05-09]. Dostupné také z: http://www.usti-nl.cz/files/5_kpp.pdf
- ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

- ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 100/1988 Sb. ze dne 16. června 1988 o sociálním zabezpečení.
Dostupné z: http://www.inpsv.com/zakon/1001988_o_soc_zabezpeceni.pdf
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2015-05-05]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Projekce obyvatelstva v Ústeckém kraji České republiky do roku 2050* [online]. 2014a [cit. 2015-05-05]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/documents/11248/17834202/Projekce%2520obyv_ULK.doc/b1de5e40-b671-4843-8eb6-00c483b75077?version=1.0
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Projekce obyvatelstva v krajích ČR do roku 2050 (Projekce krajů 2013): Úvod* [online]. 2014b [cit. 2015-04-07] Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20552675/13005214u.pdf/f72d6709-c80d-41f7-a9b3-6494a73c80dd?version=1.0>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Senioři v České republice. In: *SLDB 2001* [online]. 2004 [cit. 2015-04-29]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20538318/41230422.pdf/97cf2c84-019b-4c7f-a3f7-68b6d52cf749?version=1.0>
- DUBCOVÁ, Ivana. *Prognostický odhad potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory v okrese Nový Jičín do roku 2030*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- FIALA, Tomáš a LANGHAMROVÁ, Jitka. Předpokládaný vývoj krajů ČR a jeho důsledky. *Acta Oeconomica Pragensia*. 2014, č. 4, s. 73–96. ISSN 0572-3043.
- FRIES, James. Aging, natural death, and the compression of morbidity. *The New England Journal of Medicine*. Boston: Massachusetts Medical Society, 1980, roč. 303, č.3, s. 130–135. ISSN 0028-4793. Dostupné také z: <http://aramis.stanford.edu/downloads/1980FriesNEJM130.pdf>
- GRUENBERG, Ernest. The failures of success. *The Milbank Memorial Fund Quarterly*. New York: Milbank Memorial Fund, 1977, roč. 55, č.1. s.3–24. Dostupné také z:
<http://www.milbank.org/uploads/documents/QuarterlyCentennialEdition/The%20Failures%20of%20Success.pdf>
- CHÝLOVÁ, Markéta. *Odhad vývoje poptávky po zařízeních sociální péče pro seniory v České republice*. Praha, 2009. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.

- JIRÁSEK, Petr. 2012. *Stárnutí populace a její vliv na budoucí potřeby kapacit vybraných zařízení sociální péče (na příkladu kraje Vysočina)*. Olomouc. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.
- KASTNER, Quido. 1996. *Osídlování českého pohraničí od května 1945*. Ústí nad Labem: Sociologický ústav AV ČR, 68 s. ISBN 80-859-5059-6.
- Krajský úřad Ústeckého kraje. 2002. *Koncepce rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje - I. etapa*. In: *Koncepce rozvoje sociálních služeb Ústeckého kraje* [online]. [cit. 2015-05-07]. Dostupné z: http://www.kr-ustecky.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450018&id_dokumenty=1642699
- KRISTEN, Michal. *Analýza klientů vybraných domovů pro seniory v Praze a v Jihočeském kraji z hlediska vybraných demografických charakteristik*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.
- KUČERA, Tomáš. *Regionální populační prognózy: teorie a praxe prognózování vývoje lidských zdrojů v území*. Praha, 1998. Dizertační práce. Univerzita Karlova v Praze.
- LUKÁCSOVÁ, Hana. *Klienti domovů pro seniory ve Zlínském kraji z demografického pohledu*. Praha, 2010. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze.
- Magistrát města Ústí nad Labem, *Strategie rozvoje města Ústí nad Labem do roku 2015* [online]. 2007 [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: http://www.usti-nl.cz/files/SRM_-_brozura.pdf
- Magistrát města Ústí nad Labem, *Výstupy z regionálního informačního systému komunitních služeb Ústí nad Labem* [online]. 2012 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.socialni-sluzby-usti.cz/VYSTUPY_RISK_2012.pdf
- MANTON, Kenneth. Changing Concepts of Morbidity and Mortality in the Elderly Population. *The Milbank Memorial Fund Quarterly*. New York: Milbank Memorial Fund, 1982, roč. 60, č. 2, s.183–244. Dostupné také z: http://www.eurohex.eu/bibliography/pdf/2016650217/Manton_1982_MMFAQ.pdf
- MARKOVÁ, Jitka. *Populační vývoj severozápadního pohraničí České republiky od konce druhé světové války do současnosti (se zaměřením na období 1991-2008)*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2007. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 309 s. ISBN 80-717-8473-7.

- NĚMEČKOVÁ, Michaela a ŠTYGLEROVÁ Terezie. Projekce obyvatelstva v krajích České republiky do roku 2050. *Demografie*. 2014, č. 1, s. 79-94. ISSN 0011-8265
- ODBOR 22. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb* [online]. 2007 [cit. 2015-05-08]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3858/Koncepce_podpory.pdf
- ODBOR 22. Pečovatelská služba. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2014 [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13368#d1>
- ODBOR SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. KRAJSKÝ ÚŘAD ÚSTECKÉHO KRAJE. *Katalog sociálních služeb ústí nad labem* [online]. 2015 [cit. 2015-04-14]. Dostupné z: <http://socialnisluzby.kr-ustecky.cz/socialni-sluzby/>
- OLSHANSKY, Jay. Trading Off Longer Life for Worsening Health: The Expansion of Morbidity Hypothesis. *Journal of aging and health*. Newbury Park, CA: Sage Publications, 1991, roč. 3, č. 2, s. 194-216. ISSN 0898-2643.
- PAVLÍK, Zdeněk a Květa KALIBOVÁ. *Mnohojazyčný demografický slovník: český svazek*. 2. vyd. Praha: Česká demografická společnost, 2005, 182 s. Acta demographica, XV. ISBN 80-239-4864-4.
- PAVLÍK, Zdeněk, Alena ŠUBRTOVÁ a Jitka RYCHTAŘÍKOVÁ. *Základy demografie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986, 732 s.
- POSPÍŠIL, David. *Střednědobé plánování rozvoje sociálních služeb na krajské úrovni* [online]. Praha, 2013 [cit. 2015-05-07]. 181 s. Dostupné z: <http://www.komunitniplanovani.estranky.cz/>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze
- PRŮŠA, Ladislav. 2009. *Poskytování sociálních služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením* [online]. Praha [cit. 2015-05-11]. Dostupné také z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9141/Analyza_potreb_socialnich_sluzeb_pro_seniory_a_ZP.pdf
- RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. 2008. Porodnost. In: *Populační vývoj České republiky 2007*. Praha: Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze, s. 41-50. ISBN 978-80-86561-46-2.
- ÚSTECKÝ KRAJ. 2012. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2012–2013*. Dostupné také z: <http://www.kr-ustecky.cz/strednedoby%2Dplan%2Drozvoje%2Dsocialnich%2Dsluzeb%2Dv%2Dusteckem%2Dkrajem%2Dna%2Dobdobi%2D2012%2D2013/d-1665743/p1=204396>

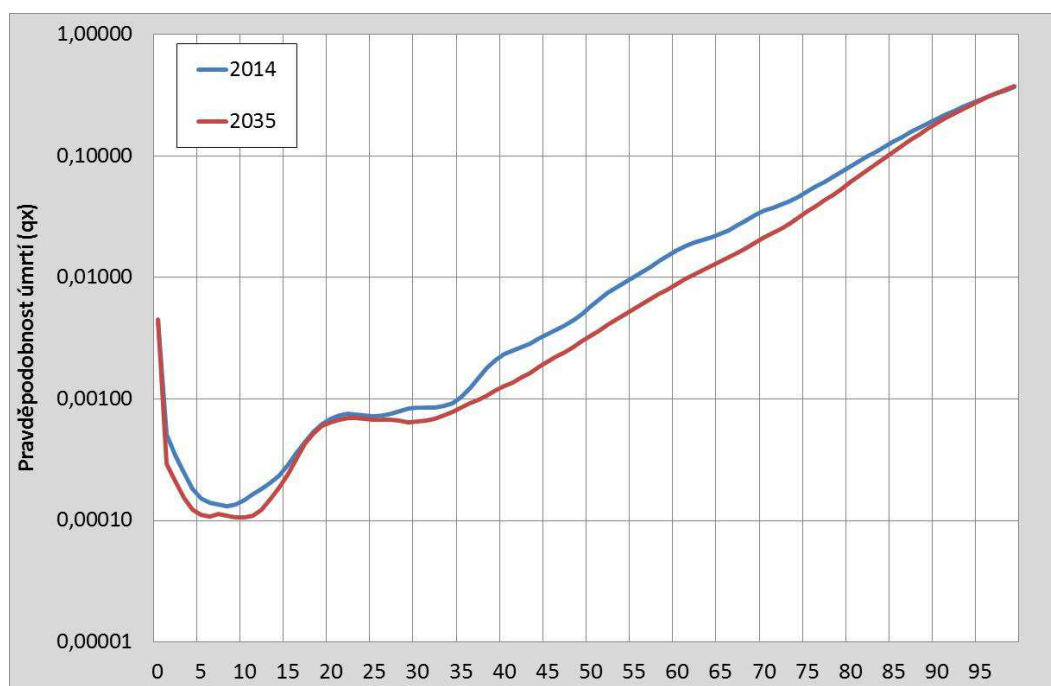
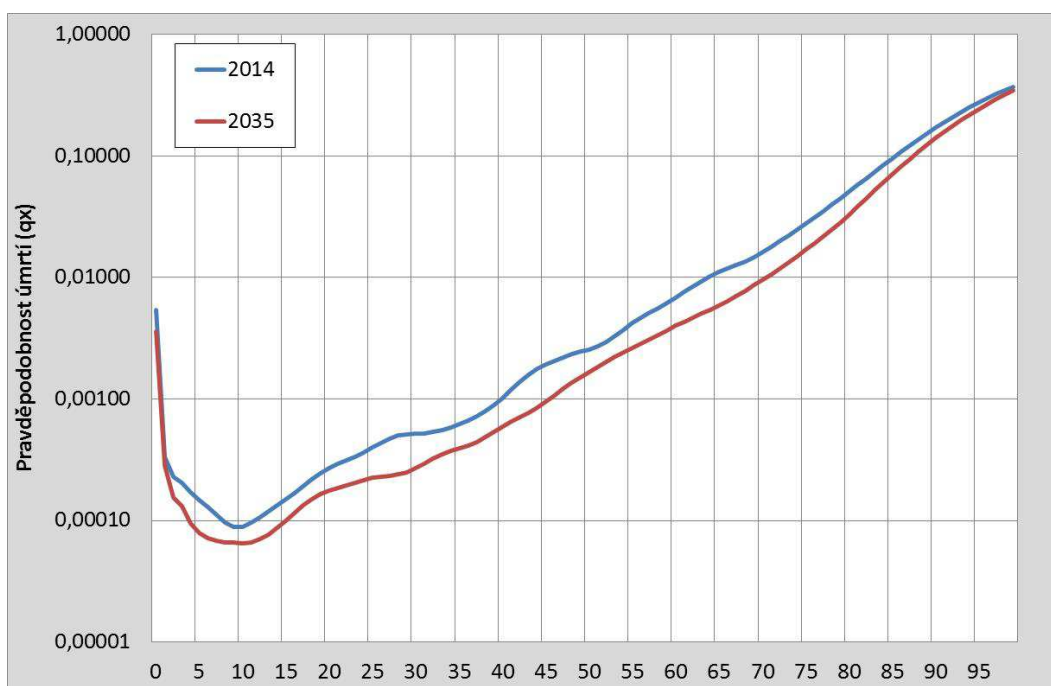
ÚSTECKÝ KRAJ. 2014. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Ústeckém kraji na období 2014–2017*. Dostupné také z: <http://www.kr-ustecky.cz/strednedoby%2Dplan%2Drozvoje%2Dsocialnich%2Dsluzeb%2Dv%2Dusteckem%2Dkraj%2Dna%2Dobdobi%2D2014%2D2017/d-1674200/p1=204396>

ZDROJE DAT

- Demografická ročenka krajů 1991–2006. ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2007 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-ceske-republiky-1991-2006-shaad9bmss>
- Demografická ročenka krajů 2004–2013. ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-rocenka-kraju-2004-az-2013-dqic37ia0x>
- Demografická ročenka okresů 2013. ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/130056-14-r_2014-050
- Demografická ročenka okresů České republiky 1991–2006. ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2007 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/4034-07-1991_az_2006-05
- Demografické ročenky (pramenná díla) 2009–1990. ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie_2009_1990
- Demografické ročenky (pramenná díla) 2010 - 2013. ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/casova_rada_demografie
- ČSÚ. *Vytříděná data z databáze individuálních anonymizovaných dat o narozených, zemřelých, přistěhovaných a vystěhovaných za období 1995–2013*. Praha, 1996–2015.

PŘÍLOHY

Příloha 1.:Očekávané pravděpodobnosti úmrtí, muži, 2014 a 2035, střední varianta.....	58
Příloha 2.:Očekávané pravděpodobnosti úmrtí, ženy, 2014 a 2035, střední varianta	58
Příloha 3.:Očekávaný vývoj potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory, okres Ústí nad Labem, 2014–2035	59

Příloha 1.: Očekávané pravděpodobnosti úmrtí, muži, 2014 a 2035, střední varianta**Příloha 2.: Očekávané pravděpodobnosti úmrtí, ženy, 2014 a 2035, střední varianta**

Příloha 3.: Očekávaný vývoj potřebné kapacity zařízení s péčí o seniory, okres Ústí nad Labem, 2014–2035